

Herfst 2016

SamenKerk 5

Uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

Andries Knevel:
'Wees trots
op jullie paus!'

Terugblik
Wereldjongerendagen
2016 Krakau

Herfst

In dit nummer

34

Woord van de bisschop	4
'Wees trots op jullie paus'	6
Kroniek	9
In gesprek met God	10
Kerkengek	14
'Een zegen om haar te verplegen'	16
Leo Fijen over boeken	19
Inspiratie	20
WJD - een terugblik	22
Op stap • Een tocht door katholiek Hilversum en Laren	26
Puzzel	28
Parels uit de Schattengrot	29
Agenda Heiligdom Heiloo	30
Nikolaas Sintobin over kerk en internet	31
Van Onderop	32
Kort nieuws	34
Geboekt	37
Personalialia	38
WJD-pelgrims vertellen	40

Colofon

SamenKerk is het informatieblad binnen het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zevenmaal per jaar. Nummer 5 jaargang 41

Redactie

Jim Schilder (hoofdredacteur), Christel Kerrens-Van der Pijl (eindredacteur), Eric Fennis, Maurice Lagemaat, Eric van Teijlingen, Petra Vermeer

Medewerkers

Anneke van Assema, Michel Bakker, zr. Cunera Borst, Leo Fijen, Mgr. Jan Hendriks, Eugène van Heyst sss, Matthijs Jansen, Marius van der Knaap, Hein Jan van Ogtrop, Marcel Poorthuis, Nicolas Sintobin sj

Redactieadres:

SamenKerk
Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon: 023-5112660, Faxnummer: 023-5112659
IBAN: NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
Internet: www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

De volgende uitgave verschijnt op 17 november.

Abonnementsprijs:

€ 30,00 per jaar; buitenland: € 36,00 per jaar
Abonnementenadministratie: 023-5112640

Advertenties:

Borgerpark Media
Postbus 8027
6060 AA Posterholt
Telefoon: 0475-711362
E-mail: info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

Vormgeving/technische realisatie:

Novente vormgevers, Lunteren

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen. Verantwoordelijken kunnen reageren via bovenstaand adres.

Op de voorpagina:
Franciscaan Loek Bosch en Andries Knevel in Assisi
Foto: EO

6

'Wees trots op jullie paus'

In gesprek met EO-boegbeeld en geharnast protestant Andries Knevel over zijn fascinatie voor paus Franciscus, de succesvolle tv-serie en over zijn zoektocht naar de katholiek in zichzelf.

In gesprek met God

Ons contact met God bestaat vooral uit gebed, en dat kan vele vormen aannemen. Een beschouwing over smeken, danken, loven, verzoening en stille aanbidding.

10

16

'Een zegen om haar te verplegen'

Op 4 september was Zr. Cunera Borst aanwezig bij de heiligverklaring van de zalige Moeder Teresa van Calcutta door paus Franciscus in Rome. Zij heeft toen ongetwijfeld teruggedacht aan de momenten dat zij Moeder Teresa zelf heeft verpleegd.

22

'Tijd voor barmhartigheid!'

Meer dan honderd jongeren uit ons bisdom namen deel aan de Wereldjongerendagen (WJD), waarbij het thema 'barmhartigheid' centraal stond. De reis, via Tsjechië naar Polen, was voor velen een onvergetelijke ervaring.

WJD-pelgrims vertellen!

Vol nieuwsgierigheid gingen ze op reis, met een rugzak vol ervaring kwamen ze terug. Drie pelgrims die meereisden met Bisdom Haarlem-Amsterdam, vertellen wat het meeste indruk op hen heeft gemaakt tijdens de reis naar de Wereldjongerendagen in Krakau.

40

Foto: Rafaël Straayer

26

Van Sint Vitus, Sint Jan en een herdershond

Mediastad Hilversum biedt vele bijzondere katholieke plaatsen. Sommige locaties herinneren aan vervlogen tijden, zoals het studiogebouw van de KRO. Anderen zijn nog in vol ornaat te bezichtigen, zoals de St. Vituskerk. Ga mee op stap en ontdek!

Wat is er gaande in onze wereld?

In augustus werden we opgeschrikt door een merkwaardig bericht. De Duitse regering riep haar burgers op om een noodvoorraad aan te leggen van voedsel, drinkwater en andere voorzieningen om voorbereid te zijn op mogelijke rampen die *“ons bestaan bedreigen”*. De oproep werd gedaan in een document van 69 pagina's, vergezeld van een voorraadlijst, en met het advies om steeds voldoende contant geld in huis te hebben. Kort daarop deed de Tsjechische regering hetzelfde, en riep haar burgers op om *“op het ergste voorbereid te zijn”*. Later volgde Finland en andere landen. Natuurlijk verzekeren de regeringen dat het louter gaat om normale voorzorgsmaatregelen, maar de burgers hebben zo hun twijfels. In de sociale media woedt nu de discussie: 'wat weten zij, wat wij niet weten?'

Oorlog en oorlogsdreiging

Wat we weten is dat onze wereld op vrijwel alle terreinen in chaos verkeert. De natuur is van slag, het monetaire systeem volledig uit het lood, en in vele landen heerst politieke en sociale onrust. Europa worstelt met terreur, en in Syrië vecht inmiddels iedereen met iedereen. Vreest men een grote aanslag die de elektriciteitsvoorziening lam legt, zoals sommigen menen, een monetaire crisis, oorlog? De Zuid Chinese Zee en de Middellandse Zee liggen vol oorlogsschepen. De Nato is bezig raketinstallaties te plaatsen in Roemenië en Polen, terwijl Rusland in ongekende mate mobiliseert. Het heeft inmiddels al een half miljoen soldaten samengebracht aan de grens met de Oekraïne, Polen en de Baltische staten. Volgens een woordvoerder van het Pentagon is dat in die mate *“nog nooit gebeurd”*. De paus spreekt al langer over een *“Derde Wereldoorlog”*, die zich a.h.w. stapsgewijze ontwikkeld. Ook vele mystici en heiligen uit de traditie van de kerk waarschuwen al heel lang dat onze cultuur te ver is afgedwaald van God en zijn gerechtigheid, en zo geen stand kan houden.

Een opmerkelijke profetie uit 1968

In dit verband werd ik kortgeleden geattendeerd op een profetie uit het jaar 1968, gegeven aan een 90 jaar oude Noorse vrouw. Onder tranen doet de oude vrouw haar relaas. In verkorte versie: *“Ik zag gebeurtenissen die zullen plaatsvinden vlak voor de laatste wereldcatastrofe, een catastrofe zoals we die nog nooit tevoren hebben meegemaakt. Eerst zal er een détente zijn... Er zal vrede zijn tussen de supermachten in het oosten en het westen, en het zal lang vrede zijn. In deze periode van vrede zal er een ontwapening zijn in veel landen, en we zullen niet voorbereid zijn als het begint... Maar eerst zal een ongekende lauwhoed zich meester maken van de christenen, een afval van echt en authentiek christendom... kerken zullen leger en leger worden... entertainment, kunst en culturele activiteiten zullen de kerken binnendringen, en de plaats innemen van berouw en geestelijke opwekking... er zal een ongekend moreel verval zijn... de televisie zal met zulk een afschuwelijk geweld gevuld zijn, dat het de mensen leert elkaar te doden en te vernietigen, en het*

zal onveilig worden in onze straten... dan zullen mensen uit de arme landen Europa binnenstromen... het zullen er vele zijn, en de mensen zullen een hekel aan hen krijgen, en hen ruw beginnen te behandelen... dan is de beker van onze zonden vol... Plotseling verschijnt Jezus en de derde wereld oorlog breekt uit. Het zal een korte oorlog zijn... en eindigen met atoombommen... Ik ben zo blij dat ik het niet meer zal zien, maar als die tijd nabij is moet u moed tonen en de mensen waarschuwen. Ik heb het van God ontvangen, en niets ervan is tegen de Bijbel. Degene aan wie z'n zonden vergeven zijn, en die Jezus als zijn Heer en Redder heeft, zal veilig zijn”.

Een geestelijk en moreel reveille

Ieder vormt maar z'n eigen mening. Overigens worden profetieën nooit gegeven om mensen angst aan te jagen, maar altijd om gelegenheid te geven tot ommekeer opdat het juist niet gebeurt, of om zich geestelijk voor te kunnen bereiden als het wel gebeurt. Hoe het ook zij, ik hoop en bidt dat de wereld niet afglijdt in een wereldcatastrofe, maar dat de Heer ons nog *“een nieuw Pinksteren”* mag schenken, waarvoor de laatste drie pausen zozeer hebben gebeden, opdat een geestelijk en moreel reveille de wereld kan vernieuwen. Ook hiervan zien we eerste tekenen. Voor mij is dit alles echter vooral ook aanleiding om op iets anders te wijzen. Er is ook nog zoiets als geestelijke voorbereiding. Of het nu gaat om oorlog, een grote ramp, of gewoon om ziekte of ongeluk, het leven blijft altijd kwetsbaar. In Italië gingen de mensen in de nacht van 24 augustus rustig naar bed, vol met plannen voor de volgende dag. Maar voor bijna driehonderd mensen zou die er niet meer komen. Die nacht beefde de aarde, en rukte velen uit het leven. Onverwachts werden ze wakker in die andere wereld, en werd hun leven gewogen in het goddelijk Licht. Waren ze daarop voorbereid? *“Weest ook gij bereid”*, zegt Jezus zelf, *“omdat de Mensenzoon komt op het uur waarop ge het niet verwacht”*.

Geschapen voor de eeuwigheid

Veel mensen gaan volledig op in de dingen van deze wereld, en vergeten aandacht te geven aan hun onsterfelijke ziel en eeuwige bestemming. Maar daarvoor zijn we

juist op deze aarde, om te groeien en te rijpen als mens, om het kwade in ons leven te overwinnen, en eeuwig leven en geluk te kunnen oogsten. *“Maakt u op aarde geen vaste woon- en verblijfplaats”*, zegt de Heer, *“uw vaderland is de hemel”*. Er is natuurlijk niets op tegen om de vreugdes en schoonheid van deze wereld te genieten, zolang het niet ten koste gaat van ons geestelijk leven. *“Wat baat het de mens de hele wereld te winnen”*, zegt Jezus, *“als hij daardoor schade lijdt aan zijn ziel”*. Dat is dan ook de eerste taak van de Kerk, mensen helpen om geestelijk te groeien, om zich te verzoenen met God en met elkaar, en hun eeuwige bestemming te bereiken. Daarvoor is er de heilige Schrift. Daarvoor zijn er de sacramenten. Daarvoor ook heeft paus Franciscus het jaar van Barmhartigheid afgekondigd, dat overigens over twee maanden alweer ten einde gaat. Het is een uitnodiging aan ons allen om niet voorbij te gaan aan het leed van anderen. Maar ook om over onze eigen schaduw heen te stappen, om schroom en schaamte maar even te laten varen, het kwaad van ons leven te durven berouwen en belijden, en zo Gods onpeilbare liefde en vergeving te ontvangen. Want daarvoor is Jezus tenslotte gekomen, om onze lasten te dragen en onze zonden uit te wissen. We kunnen Hem niet méér vreugde bereiden dan dit offer van zijn leven te aanvaarden. Zo zei Hij het ooit tegen een mystieke ziel: *“Al waren zijn misdaden zwart als de nacht, toch zal de zondaar, die zijn toevlucht neemt tot mijn barmhartigheid, Mij verheerlijken en mijn lijden eren. In het uur van zijn dood zal Ik zelf hem verdedigen als mijn eer”*. Dit is geen tijd meer om alleen toeschouwer te zijn, maar om je geestelijk huis op orde te brengen. Wie het sacrament van boete en verzoening wil ontvangen is zeker in dit genadejaar van harte welkom in vele parochies, maar op bijzondere wijze in het centrum van Amsterdam, het Heiligdom van Heiloo, of de Abdij van Egmond. Googelt u maar even voor tijden en mogelijkheden. <

+ Bisschop Jozef Marianus Punt

Foto's: EO

‘Wees trots op jullie paus!’

Het statige gebouw van de voormalige Aartsbisschoppelijke Kweekschool St. Ludgerus in Hilversum is het werkterrein van Andries Knevel. Waar de wierookgeur heeft plaatsgemaakt voor de kantoren van de Evangelische Omroep, vertelt EO-boegbeeld en geharnast protestant Knevel over zijn bijzondere fascinatie voor paus Franciscus, de succesvolle tv-serie en over de uitkomst van zijn zoektocht naar de katholiek in zichzelf.

Het was deze zomer een opmerkelijk item in de media: protestant Knevel in de ban van de paus. De zoektocht van Andries Knevel naar het geheim van paus Franciscus werd in vier delen primetime op de tv uitgezonden, en dezer dagen verschijnt zijn boek over dit onderwerp. De buitenwereld was verbaasd, voor Andries was het een logische stap. “Mijn fascinatie voor de katholieke kerk komt voort uit het feit dat katholieken iets hebben behouden wat protestanten in het verleden zijn kwijtgeraakt: de eenheid van de kerk. Dat is een pijn die ik voel. Want wat er ook allemaal in de katholieke kerk gebeurt, men blijft één wereldkerk van 1,2 miljard gelovigen. Door deze eenheid kon de katholieke kerk op cruciale momenten in de wereldgeschiedenis soms belangrijke stappen zetten. Denk bijvoorbeeld aan het werk van paus Pius XII in de Tweede Wereldoorlog of aan de banden tussen Johannes Paulus II en de Poolse vakbondsleider Lech Walesa. Er zijn vast veel meer van dit soort voorbeelden waarbij de paus achter de schermen van invloed is geweest. Dat heeft het protestantisme gemist omdat we natuurlijk uiteen zijn gegaan in legio denominaties.”

Moreel failliet

Los van de feitelijke overwegingen blijkt Andries Knevel ook een diepere band te hebben met de ‘Moederkerk’. “Een paar jaar geleden was ik met mijn vrouw in Rome. Ik zat ’s nachts een keer op het St. Pietersplein, alleen, op een stoeltje. Ik keek naar het kerkgebouw en de zuilengangen van Bernini. En op dat moment voelde ik me ontzettend verbonden met de wereldkerk.” Toch zou hij het programma *In de ban van de paus* niet gemaakt hebben over een andere paus. Knevel is geraakt door Franciscus. “De katholieke kerk heeft het de afgelopen jaren erg moeilijk gehad, ze was ‘moreel failliet’, en ik leed mee. En dan komt er een paus die binnen één jaar het beeld van de kerk weet te kantelen. Deze paus wordt toegejuicht in de Verenigde Naties, in het Amerikaanse Congres en ook in seculiere kringen wordt hij hoog geacht. Daarnaast staat hij voor begrippen als armoede en duurzaamheid. Dat zijn begrippen die regelrecht uit de Bijbel komen. Ik was hierdoor geïntrigeerd en vroeg me af of hij ook in staat is om de harten van de gelovigen te raken en de kerken vol te krijgen.”

Tefallaagje

De zoektocht bracht Knevel in Rome en naar Assisi, de thuisbasis van de heilige Franciscus - naamgever van de paus - maar ook naar Zuid-Italië en Sicilië, daar waar de onder- en bovenwereld elkaar raken. “Ik had een interview met Rita Borsellino, de zus van rechter Paolo

Borsellino die twintig jaar geleden is vermoord door de maffia. Rita voert een strijd tegen de verbinding van katholieke kerk en maffia. Ze voelt zich gesteund door deze paus. Waar de vorige pausen dreigden met excommunicatie van maffialeden, heeft Franciscus daadwerkelijk gezegd: eruit. Maffialeden mogen dus niet meer aan de communie deelnemen. Terwijl het vrome katholieken zijn, ze moorden bijvoorbeeld niet op vrijdag! Wij beseffen hier niet wat voor impact dat heeft op de mensen die zich tegen de maffia te weer stellen en er mee om moeten gaan. Het biedt hen een soort ‘tefallaagje’, een beschermend laagje omdat maffiosi niet tegen de paus in durven te gaan.”

Pastoor Don Panizza is ook zo iemand die zich gesteund voelt door paus Franciscus. Hij geeft zijn leven voor vrouwen die verstoten zijn en zwaar gehandicapte kinderen. Hij weigert geld te betalen aan de maffia, het zogenaamde ‘beschermgeld’. Inmiddels zijn er daarom al drie moordaanslagen op hem gepleegd. Andries zag de kogelgaten zitten. “Hij geeft het evangelie handen en voeten, is tegelijkertijd kwetsbaar én ook dapper. Hij is iedere dag bang, maar hij wil niet toegeven aan het onrecht. Om hem zit nu ook dat laagje van bescherming. Maffialeden denken immers: als ik moord, wordt Franciscus boos en word ik geëxcommuniceerd.” Een ontmoeting van heel andere aard, maar minstens zo indrukwekkend, was die met Vinicio Riva. Deze man lijdt aan een verschrikkelijke aandoening waardoor hij helemaal bedekt is met zwellingen en zweren. “Ik huiverde toen ik hem zag, ik was een paar seconden compleet van slag. De paus zag hem op het Sint Pietersplein en gaf hem uit het niets een omhelzing. De onaanraakbare werd aangeraakt...” Ontmoetingen als deze hebben Knevel doen inzien dat deze paus zeer belangrijk is voor mensen in kwetsbare posities. Ze voelen zich (eindelijk) moreel gesteund. »

Vinicio Riva en Andries Knevel

Genade is hierin een kernwoord. En dat is ook het uitgangspunt van Maarten Luther. Daar ziet Knevel de theologische verbinding met de paus. “Tijdens de audiëntie ging de catechese van de paus over Psalm 51, de zonde- en boetepsalm van David. Ik werd geraakt door die preek. Daar vinden Franciscus en ik elkaar op hartsniveau. Lees maar eens zijn boekje *De naam van God is genade!*”

Wees trots!

En dan zijn er de ‘populaire’ thema’s als gerechtigheid, armoede en duurzaamheid. Thema’s die volgens Knevel de jonge generaties doen opstaan. “Ik zie binnen de protestante kerk een generatie jonge gelovigen die het geloof handen en voeten willen geven in een maatschappelijke context maar tegelijkertijd ook heel gepassioneerd voor Jezus gaan. Zij zien in deze paus een soort bondgenoot.” Maar Knevel is kritisch op een leidende rol van een paus hierin. “De katholieke kerk heeft altijd wat spottend gezegd: geloof nou maar wat de kerk gelooft, dan zit het wel goed. Maar daar red je het in deze moderne cultuur niet meer mee. Je zult aan de samenleving moeten uitleggen wat je gelooft, waarom je gelooft, wat het met je doet. Als je dat niet weet, kun je het gesprek niet aangaan en kan in moeilijke omstandigheden het geloof weggebben. De democratisering van het geloof heb je nodig om je in deze cultuur staande te houden.”

Maar de belangrijkste boodschap van deze tv-serie is eigenlijk gericht aan katholieken en niet-gelovigen. Knevel roept katholieken op om zich te laten inspireren door de paus: “Wees trots op jullie paus! En verdiep je in het geloof.” Niet-gelovigen daagt hij ook uit: “Denk nog eens na over de zin van het bestaan. Want geloven is zo gek nog niet!”

Tot slot hoopt Knevel alsnog de paus te mogen ontmoeten. Op de in de tv-serie geschreven brief met daarin een verzoek tot interview met Franciscus is nog geen antwoord gekomen. Wat zou hij hem dan vragen? “Twee dingen. Eén: ik begrijp best dat u toenadering zoekt tot de Islam omdat religieoorlogen er eigenlijk niet meer moeten zijn, maar zou u in gesprek met de Islam ook de unieke naam van Jezus willen noemen? En twee: zullen we eens een paar minuten over genade praten?” <

Christel Kerssens
Eric van Teijlingen

Boek over zoektocht

Op 23 september verschijnt het boek *Het geheim van de paus*. “Het is een dagboek waarin ik verslag uitbreng van mijn zoektocht naar het geheim van de paus”, zegt Knevel. “Hierin beschrijf ik niet alleen de feiten, maar reflecteer ik ook op mijzelf”. Het boek biedt een diepere laag die in de tv-serie niet kon worden aangeboord.

Het geheim van de paus | Andries Knevel | ISBN 9789023971047 | www.boekencentrum.nl | € 18,90

Medialoopbaan

Andries Knevel (64) studeerde theologie aan de VU en Universiteit Utrecht. In 1978 startte hij zijn medialoopbaan als freelance verslaggever voor de Evangelische Omroep (EO) waar hij nog steeds werkzaam is als radio- en televisiepresentator. Van redacteur klom hij op tot directeur van de omroep en werd vooral bekend van programma’s als *Het Elfde Uur*, *Moraalridders* en *Knevel en Van den Brink*. De vierdelige serie *In de ban van de paus* over paus Franciscus is terug te kijken via www.npo.nl/uitzending-gemist of www.eo.nl.

De agenda en activiteiten van onze bisschoppen vindt u terug op de website van het bisdom www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl en op www.arsacal.nl

Uit de kroniek van de bisschoppen

Zomerperiode

Vanaf medio september zal Mgr. Dr. J. Punt - mede vanwege zijn gezondheid - een korte sabbatperiode aanhouden. In de vakantietijd heeft hij nog de lopende zaken behartigd. Hij heeft pastores ontvangen i.v.m. benoemingen en parochiële kwesties, alsook bijeenkomsten gehad met priesterstudenten, diakens, de Vereniging van Pastoraal Werkenden, de Diocesane Pastorale Raad, de Raad voor Economische Aangelegenheden, Staf en Dekens en het bestuur van het Militair Ordinariaat. Ook zijn de generaal overste van de Paters Sacramentijnen en de provinciaal overste van de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD) voor overleg op het bisdom geweest, alsook de aartsbisschop van Maracaibo in Venezuela, en de bisschoppen van Eritrea en van Paramaribo. Met de zusters van de Familie van Maria heeft de bisschop het 20-jarig jubileum van hun verblijf in Amsterdam gevierd. De zusters van de Carmel in Vogelenzang bezocht Mgr. Punt in het kader van de opening van de zorgappartementen die op 15 augustus j.l. door de hulpbisschop zijn ingewijd.

Aardbeving Italië

Na de verschrikkelijke recente aardbeving in Italië heeft de bisschop via één van onze Italiaanse priesters contact gezocht met de pastoor van het meest getroffen dorp Amatrice en zijn medeleven betoont namens ons bisdom en hulp toegezegd. Wie hieraan wil bijdragen, kan een gift stoten op gironummer: NL 79 INGB 0000 043509 t.n.v. R.K. Bisdom van Haarlem, o.v.v. aardbeving Italië. Het bedrag zal, zonder aftrek, rechtstreeks ten goede komen aan de slachtoffers.

Viering bisschopswijding

Mgr. Dr. J. Hendriks verblijft de eerste twee weken van september in Rome i.v.m. retraite en een korte cursus/evaluatie. Dit in het kader van de 5^e verjaardag van zijn bisschopswijding in december a.s. Dit door Rome georganiseerd initiatief geldt telkens voor alle bisschoppen die de 5^e verjaardag van hun wijding vieren. Vanaf 17 september a.s. is Mgr. Hendriks weer terug en zal hij als hulpbisschop en vicaris-generaal in eerste instantie aanspreekbaar zijn voor bestuurlijke, pastorale en parochiële zaken. <

Foto: Christianne Chin A Paw

In gesprek met God

Over gebed, aanbidding en Eucharistie

Ons contact met God bestaat vooral uit gebed, en dat kan vele vormen aannemen. Een beschouwing over smeken, danken, loven, verzoening en stille aanbidding.

Gebed is pas mogelijk als God zich openbaart, als je weet dat er een God bestaat. Maar dan moet God zich niet blijven verbergen - "Houd U niet voor mij verborgen, ik word als wie afgedaald is in het graf" (Ps. 143, 7). Hij moet niet blijven zwijgen - "Als U blijft zwijgen, word ik een dode met de doden in het graf" (Ps 28, 1). Als God zich niet openbaart, dan blijft de mens als het ware in het graf en ervaart hij het leven niet. Pas als God laat zien wie Hij is, als Hij met de mens in gesprek treedt, kunnen de ogen van de mens opengaan en kan hij op Hem af gaan. Het gebed zou je dus kunnen omschrijven als het ant-waard van de mens op het woord van God. Bidden is allereerst jouw hart openen voor God, jouw oor tegen zijn hart leggen. Bidden is niet in de eerste plaats spreken, maar luisteren. In de evangelies lezen we regelmatig dat Jezus zich terugtrok om te bidden (bijvoorbeeld Lc. 6, 12). Waarom zou Hij dit doen als Hij toch God is? Het was om zich geheel op de Vader te richten, van wie Hij zijn zending ontvangen had, om te luisteren naar zijn stem. Het was om met de Vader verbonden te zijn bij het nemen van belangrijke beslissingen, zoals het kiezen van de twaalf apostelen. Als we bidden, wil dat zeggen dat we de wereld niet zien als omsloten door een chaos, maar als gedragen in de palm van Gods hand, en dat we God als een trouwe God ervaren.

Soorten gebed

Het gebed kan over heel veel dingen gaan en alles kan tot gebed worden. In zoverre is er een grote rijkdom aan vormen en zijn er veel verschillende soorten gebed. Vaak worden er vier soorten genoemd. Dat wil niet zeggen dat ze strikt gescheiden zijn; ze kunnen in elkaar overlopen.

Het bekendste is het *smeekgebed*. Hierbij leg je alles wat jou ter harte gaat bij God neer en vraag je zijn hulp. In de Eucharistie gebeurt dit onder andere in de voorbede: hierin bidt de geloofsgemeenschap voor anderen. Jezus zelf nodigt ons uit om te doen: "Vraag en er zal je gegeven worden, zoek en je zult vinden, klop en er zal voor je worden opengedaan" (Mt. 7, 7). Jezus vertelt zelfs een parabel over een weduwe die maar naar een rechter blijft gaan om opdat haar recht wordt gedaan (Lc. 18, 1-8); Jezus nodigt ons zo uit om te blijven bidden en niet op te geven.

Er is ook het *dankgebed*: om God te bedanken voor zijn heilshandelen aan ons en de wereld. Dit veronderstelt natuurlijk wél dat we dat handelen van God dan ook zien en als zodanig erkennen. Een bekend voorbeeld is de Eucharistie. Dit woord is afgeleid van het Griekse »

Foto: Ramon Mangold

woord eucharistieo - dankzeggen. In Eucharistisch Gebed 3c staat na de instellingswoorden in de anamnese: “Daarom Heer, gedenken wij het heilzaam lijden en sterven van uw Zoon, zijn glorievolle verrijzenis en zijn verheffing aan uw rechterhand; zo staan wij vol verwachting open voor zijn wederkomst, en bieden U vol dankbaarheid dit offer aan, zo levend en heilig.” Bij het *verzoeningsgebed* plaatsen we ons voor de barmhartigheid van God. We erkennen dat we mens zijn met zonden en fouten en doen een beroep op God. Zo begint de eucharistieviering na het kruisteken en begroeting met de schuldbelijdenis. “Ik belijd voor de almachtige God, en voor u allen, dat ik gezondigd heb...” En de priester bidt: “Moge de almachtige God zich over ons ontfermen, onze zonden vergeven, en ons geleiden tot het eeuwige leven.” Psalm 51 (Miserere mei Deus) is een mooi voorbeeld van een verzoeningsgebed. “Wees mij genadig, God, in uw trouw, u bent vol erbarmen, doe mijn daden teniet.” De psalmist richt zich tot God, van wie hij weet dat Hij barmhartig is. God is de enige die hem van zijn zonden kan reinigen. Als we spreken over de ‘almacht’ van God, dan denken we vaak aan de schepping, de doortocht door de Rode Zee of de wonderen die Jezus deed. Maar het gaat er bij almacht van God in de eerste plaats om dat Hij zonden kan vergeven; God is groter dan al onze zonden bij elkaar. De psalmist bekent zijn fout en

Foto: Rafaël Straayer

zoekt vergeving bij Gods goedheid, gerechtigheid en barmhartigheid.

Een andere vorm van bidden is het *lofgebed*. Dat zien we al bij Jezus: “Op dat moment begon hij [Jezus] vervuld van de heilige Geest te juichen en zei: ‘Ik loof u, Vader, Heer van hemel en aarde, omdat u deze dingen voor wijzen en verstandigen hebt verborgen, maar ze aan eenvoudige mensen hebt onthuld. Ja, Vader, zo hebt u het gewild’ (Lc. 10, 21).

Men kan deze vier soorten gebed als volgt verduidelijken. Een moeder heeft een taart voor haar vier kinderen gebakken. Het eerste kind zegt: “Sorry dat ik al een stuk heb gepakt zonder het te vragen” (verzoenen). De tweede vraagt: “Mag ik nog een stuk?” (smeken). De derde reageert met: “Bedankt ma, voor het lekkere gebak” (danken). En de laatste zegt: “Mijn moeder is de allerbeste taartenbakker op de gehele wereld” (loven).

Aanbidding tijdens de eucharistieviering

Als de geloofsgemeenschap verzameld is voor het vieren van de eucharistie, komen er in de viering zelf allerlei elementen van aanbidding (niet alleen eucharistisch) voor die een duidelijk gemeenschappelijk karakter hebben, zoals de acclamaties, het Gloria en het Sanctus. Plus de momenten waarop de eucharistische gaven worden gepresenteerd: bij de instellingswoorden, de doxologie en na het Agnus Dei.

De inhoud van onze aanbidding op deze momenten kan heel divers zijn en hoeft niet alleen stil te staan bij de aanwezigheid van Christus in de eucharistische gedaan-

Kijkgebed

In het parochiekerkje van een Frans dorp kwam regelmatig een boer uit de omgeving. Hij zat dan op de voorste rij en keek naar het Christusbeeld; verder deed hij niets. Na enige tijd werd de pastoor nieuwsgierig en op zekere dag vroeg hij de boer wat die daar toch deed. De boer antwoordde: “Ik kijk naar Hem, en Hij kijkt naar mij.”

ten. Men kan ook stilstaan bij het Woord dat God tot ons spreekt, het werk van de heilige Geest, de vrede die God ons geeft door zijn Zoon, de vriendschapsbanden die gevormd zijn door de vredeswens en de communie, stilstaan bij het lijden van Christus, zich verheugen over zijn verrijzenis of bidden voor de eenheid van de kerken. Men kan ook zijn leven geven in navolging van Jezus.

Aanbidding buiten de eucharistieviering

Paus Benedictus XVI schrijft in zijn apostolische exhortatie *Sacramentum caritatis* over de intrinsieke relatie tussen viering en aanbidding. “De daad van aanbidding buiten de heilige Mis zet voort en maakt intenser wat tijdens de liturgische viering is gebeurd” (nr. 66). Het document kent drie delen, die als titel hebben “Eucharistie, een mysterie waarin men *gelooft*”; “Eucharistie, een mysterie dat men *viert*”; “Eucharistie, een mysterie waaruit men *leeft*”. Dus rond de Eucharistie beschrijft hij drie grote velden die samenhangen: geloven, vieren en leven. Het deel over het vieren gaat voornamelijk over de eucharistieviering; de laatste paragraaf gaat over “Aanbidding en eucharistische vroomheid” en “beveelt aan de herders van de Kerk en het Godsvolk van harte de eucharistische aanbidding aan, alleen of in gemeenschap”.

Bij de eucharistische aanbidding is het belangrijk dat de band met de eucharistieviering ook tot uitdrukking komt in de manier van uitstelling van het Allerheiligste. Bijvoorbeeld:

- Door de aanbidding te beginnen aan het eind van de Mis. Dan is het zeer duidelijk dat de aanbidding de Mis als het ware voortzet. Het vraagt om een kleine aanpassing aan het slot van de Mis: “De eucharistieviering wordt beëindigd met het gebed na de communie met weglating van de slotritus” (Uit: *De heilige communie en de verering van de eucharistie buiten de mis*, nr. 94).
- Door de hostie te consacreran tijdens de eraan voorafgaande mis; zo komt duidelijk naar voren dat die ene eucharistieviering verlengd wordt.
- Door niet méér kaarsen te gebruiken dan bij de mis.
- Door de sfeer: “Tijdens de uitstelling moet men zulk een sfeer scheppen, dat de gelovigen zich in het gebed kunnen verdiepen en heel hun aandacht kunnen geven aan Christus de Heer” (*Eucharisticum Mysterium*, nr. 62). Dit kan gebeuren door een Bijbeltekst, overweging, gezang en muziek. Zeker ook door stilte, of door de verlichting.
- Door de Mis en aanbidding niet tegelijkertijd te laten plaatshebben. “Gedurende de tijd, dat het allerheiligste Sacrament is uitgesteld, mag er geen Mis gevierd worden in dezelfde ruimte van de kerk. Want juist de viering van het eucharistisch mysterie sluit op volmaaktere wijze die innerlijke verbondenheid in, waartoe de uitstelling de gelovigen wil brengen, en daarom heeft ze dit hulpmiddel niet

Foto: Ramon Mangold

Aanbidding in de catechismus

De aanbidding is de eerste houding van de mens die ten overstaan van de Schepper erkent dat hij zijn schepsel is. In de aanbidding wordt de grootheid van de Heer die ons gemaakt heeft, alsook de almacht van de Heiland die ons verlost van het kwaad, verheerlijkt. Het is het zich neerbuigen van de geest voor de “koning der glorie” (Ps. 24, 9-10) en de eerbiedige stilte voor het aanschijn van God “die altijd groter is dan wij”. (KKK 2628)

nodig” (*Eucharisticum Mysterium*, nr. 61). Het is wel mogelijk om tijdens de Mis na de communie enige tijd aanbidding te hebben met het uitgestelde Allerheiligste. <

Eugène van Heyst sss – pater van de Congregatie van het Heilig Sacrament en docent aan De Tiltenberg.

Dit artikel is gebaseerd op een lezing van Eugène van Heyst; bewerking Jim Schilder.

Informatie over locaties waar eucharistische aanbidding word georganiseerd:
eucharistischeaanbidding.wordpress.com/op-de-kaart
www.aanbiddingamsterdam.nl

De bedoeling van deze serie artikelen is om aandacht te besteden aan de verbeelding van de Bijbel (met name van het Oude Testament) in de kerkelijke architectuur. We behandelden al menige kerk in binnen- en buitenland. Ook in ons eigen bisdom zijn interessante kerken: de uwe? Is er ooit een boekje over verschenen? We zijn geïnteresseerd. U las in SamenKerk veel over de grote Bavo aan de Haarlemse Leidsevaart. Nu wat aandacht voor de verderop aan de Herenweg in Heemstede gelegen 'Kleine Bavo'.

Interieur

Rosetten en draken in Heemstede

Bavo wekt een dode op

Even bedenken

Heemstede is ouder dan men denkt! Al in de 11e eeuw is het dorp ontstaan. Op een strandwal achter de duinen kwamen kleine buurtschappen tot ontwikkeling. De heer van Heemstede bouwde in 1290 bij de monding van het Buiten Spaarne een kasteel. Daar omheen ontwikkelde zich een bescheiden dorpskom met een kerkje uit 1347, toegewijd aan 'Maria Assumpta', bijkerk van de Haarlemse Bavo. De eerste bisschop van Haarlem, Nicolaas van Nieuwland, overnachtte er gedurende de nacht voor 1 februari 1562, de dag waarop hij de zetel van Haarlem in bezit zou nemen. In 1623 werd het in 1573 zwaar beschadigde middeleeuwse gebouw door de huidige (hervormde) kerk vervangen.

De kerk van Berkenrode

Naast Heemstede dorp was er de buurtschap Berkenrode. Bij de vijver van het huidige huis Berkenrode (waar de Bomansen woonden) was een kasteel dat die naam droeg. Door onachtzaamheid met een kaarsje bij de viering van de verheffing van Willem IV van Oranje tot stadhouder, is het in 1747 verbrand. Ongeveer 700 meter oostelijk van deze buurtschap lag het Bernadite-klooster dat op 17e eeuwse kaarten nog vermeld staat als 'Porta Coeli' (de naam die Hageveld overnam). In Berkenrode kwam de eerste katholieke kerk na de Reformatie te staan: de Sint Bavo. De voorganger van de huidige kerk was een Waterstaatskerkje uit 1818, zo'n 200 meter westelijk van de Herenweg. De kerk die nu aan andere kant van de Herenweg staat, werd ontworpen door architect E.J. Margry. In Haarlem ontwierp deze architect de kerk van Dominicus en O.L.V. van de Rozenkrans (door iedereen Spaarnekerk genoemd), die in 1883 gebouwd en in 1983 gesloopt werd. De architect wordt in de oude 'Kerkenbijbel'

van Kalf (bedoeld is het boek dat hij samen met P.J.H. Cuypers uitgaf in 1906: Katholieke Kerken in Nederland) vermeld als 'te jong gestorven' en Kalf voegt daar aan toe: 'een van de beste leerlingen van Cuypers zelve'. Over de Heemsteedse Bavo lezen we: 'Hier in het interieur schijnt 's bouwmeesters talent het meest te spreken.' Hij wijst op de verwantschap met de vroege Franse gotiek en het gevaar van plompheid dat groot is als een Nederlander zich daardoor wil laten inspireren. Zo tevreden als hij over het interieur is, zo ontevreden is hij over de buitenkant. Ik citeer weer: 'jammer deze hoekige al te verbrokkelde architectuur van het westelijk front, dat juist door zijn gelukkige ligging aan een ongewoon-ruim voorplein een zoo dankbare opgave leverde voor een grootsche, meer monumentale behandeling.' Op de plaat van de vier kerken van Klaverblad (tweemaal Heemstede Bavo en O.L.V., verder Vogelenzang en Bennebroek) is de oude toestand van de toren nog te zien. Droevig dat die hoektorentjes in 1956 zijn verwijderd. De toren van Vogelenzang trof eerder hetzelfde lot. Wat een gemiste kans dat ze bij de restauratie van 1960 niet zijn gereconstrueerd! Een vraag: hebben ze toen ook die

Het oude kerkje tussen de koeien

Bijvoetramen in het koor

lelijke wijzerplaten aangebracht? Het zou heerlijk zijn als die ooit in wat klassieker vormen zouden worden gereconstrueerd! Excuses voor deze kritische opmerkingen. Laten we gauw naar binnen gaan.

Het interieur

Vermeld moet nog worden dat de kerk in 1879 werd ingewijd. Cuypers en Kalf prijzen de sfeer in de kerk. 'Tweelichtvensters in zijbeuken en priesterchoor voeren den dag in de kerk binnen, die overal met schaduwen te spelen vindt.' Het is prachtig proza waarmee de sfeer van de kerk gevat wordt. Genoemd worden nog de muurschilderingen in de triomfboog (helaas verdwenen) en de historiserende ramen achter het altaar die voor de nodige kleurigheid zorgen. Inmiddels zijn de door hen bedoelde ramen (waarschijnlijk uit het atelier van Nicolas) vervangen door nog kleuriger ramen van Bijvoet, dezelfde glazenier die in de kathedraal de grote transeptramen ontwierp. We zien hier bijbelse taferelen uit het Nieuwe Testament. Bijvoet maakte ook de fraaie ramen in de Jozefkapel waar de jonge

Exterieur

De orgelkas uit 1833

Jozef (die van het Oude Testament) als een parmantige mini-farao rondstapt. Veel raamschade met name aan de zuidwest- en oostzijde op 13 november 1944 toen een V-1 in de tuin van buurman Kramer neerstortte. Toen de Duitsers hem tot ontploffing brachten, zijn de gewelven van de zuidelijke zijbeuk van de kerk ingestort en de pastorie werd een ruïne. Het kleurig effect aan de binnenkant waar Cuypers op doelde, werd in 1957 teniet gedaan toen de kerk gewit werd. Gelukkig dat het interieur in 1990 opnieuw wat fleuriger beschilderd is. De ruwe bakstenen muren in de zijbeuken werden aangebracht om oude doorweekte muren te vervangen. De kerk staat er nu mooi bij. Indrukwekkend zijn de grote rosetramen in de transepten (in koor en schip verkleind). Een leuk detail: als je omhoog kijkt zie je na enige tijd dat meer dan tien draakjes helpen de gewelven te ondersteunen. Zo besteden zij hun negatieve energie nuttig. In andere kerken (de grote nieuwe Haarlemse Bavo bijvoorbeeld) doen ze dat door als waterspuwers het regennat af te voeren. Over Bavo gesproken: vóór in de kerk rechts is een oude schildering van de heilige die een dode opwekt. Men is dan het mooie neobarokke oude orgel gepasseerd dat nog uit de vorige kerk komt. M. van den Brink bouwde dat in 1833 en in 1972 is het gerestaureerd. De orgelkas (velen spreken ten onrechte over kast!) glanst ons in het noordelijk transept fleurig tegemoet!

De begraafplaats en de welluidende klok

De bezoeker moet zeker even ook de onwaarschijnlijk mooie begraafplaats, die nog de oude naam 'Berkenrode' draagt, opwandelen. In de monumentengids

Een gezellige draak kijkt toe

van Noord-Holland wordt naast de (na 1944 gerestaureerde) pastorie uit 1879 de 'doodgraverswoning' (Herenweg 90) die al uit 1886 dateert vermeld: 'met neorenaissance details en een decoratief sierspant'. Als men bij de bewondering van dit alles nog het geluk heeft dat de grote doodsklok gaat luiden (een van de mooist klinkende klokken van ons bisdom) zal men deze kerk die soms, om hem niet te verwarren met de kathedraal aan de Leidsevaart, een beetje amicaal 'kleine Bavo' wordt genoemd, niet gauw vergeten. Het is een leuk idee dat deze kerk ooit de parochiekerk was van de familie Bomans, die - als gezegd - de villa "Berkenrode", ook aan de Herenweg, bewoonde. En tenslotte: wat heerlijk de gastvrijheid die deze kerk uitstraalt doordat links van de toren de Mariakapel altijd open is, zodat een ieder in deze waardige gebedsruimte troost kan vinden. De pastorie biedt gastvrijheid aan een geestelijke van de kathedraal (net als in de 16e eeuw). De kerk zelf oogt vrolijk met de prachtige rosetramen die ik al noemde: drie reusachtige, twee-en-twintig grote en elf kleintjes: een lust voor het oog! De tien draken kunnen ons geen kwaad doen: ze zijn trouwens meer vertederend dan eng! <

Hein Jan van Ogtrop, de buurman

Leuk is de publicatie *Hyacintegeur en bisschopswijn* van Jan Bomans en Herman Hofhuizen b.g.v. 100 jaar Bavo in 1979. Een bespreking van de andere Heemsteedse Kerk (O.L.V. Hemelvaart genoemd) en een uitgebreider versie van het Bavoartikel hierboven kunt u vinden op de website www.kerkengek.nl

‘Een zegen om haar te verplegen’

Op 4 september was Zr. Cunera Borst (85) aanwezig op het Sint Pietersplein bij de heiligverklaring van de zalige Moeder Teresa van Calcutta door paus Franciscus. Tijdens die indrukwekkende plechtigheid zullen haar gedachten ongetwijfeld zijn teruggedaan naar begin jaren tachtig toen zij Moeder Teresa in een ziekenhuis in Rome heeft verpleegd.

Foto: privé-archief zuster Cunera

Zuster Cunera met Moeder Teresa

Een heilige verplegen, dat had Nel Borst uit Schoorl niet gedacht toen zij op 21-jarige leeftijd als Zr. Cunera intrad bij de Zusters van Liefde uit Tilburg. Dat Zr. Cunera haar roeping volgde bij deze Congregatie was niet vreemd: twee tantes, een zus en een nicht gingen haar voor. Begin jaren zestig werd ze gevraagd naar Rome te gaan, waar ze meer dan vijftig jaren zou blijven. Ze heeft er onder andere gewerkt als wijkverpleegkundige in de (arme) wijk Monte Cucco, als leidinggevende in een bejaardenhuis; ze bezocht Nederlandse gedetineerden in de gevangenis, deed vrijwilligerswerk in de Friezenkerk. De laatste jaren had ze de (medische) zorg voor de paters S.M.A op de ‘Nocetta’ (hun Moederhuis). “Ik vond het fijn om heel dicht bij de mensen te zijn, hen te verzorgen en te verplegen en hen zo lief te hebben”, aldus Zr. Cunera over haar werk in Rome. Sinds december 2015 is ze weer woonachtig in Nederland, in het Moederhuis van haar Congregatie in Tilburg.

Salvator Mundi

In de jaren tachtig werkte ze als verpleegkundige in het Salvator Mundi, een klein internationaal privaat ziekenhuis met zo’n zestig bedden op de Janiculumheuvel in Rome. Borst: “Het Generaal Bestuur van mijn Congregatie verhuisde naar Nederland en we bleven met vier zusters in Rome achter. Het klooster en het bejaardenhuis werden opgeheven. Wat moest ik doen?” Zr. Borst solliciteerde bij Salvator Mundi en ging daar als verpleegkundige en vroedvrouw aan de slag. “Ik werkte vooral in de nachtdienst, dat deed ik graag. Dan had ik de verantwoording voor alle patiënten van alle afdelingen in het ziekenhuis.”

Moeder Teresa verpleegd

Eén van die patiënten was Moeder Teresa. Dr. Vincenzo Bilotta, als cardioloog en geriater werkzaam in Salvator Mundi, was haar arts. In juni 1983 werd Moeder Teresa in Salvator Mundi opgenomen. Op bezoek in Rome was ze ten val gekomen en ze klaagde over pijn op de borst. Bilotta stelde vast dat ze ‘een instabiele angina’ had, een veel te lage bloeddruk en dat ze oververmoeid was. Dit was enkel met rust te genezen. Moeder Teresa verbleef twee maanden in dit ziekenhuis¹.

¹ Uit: Franca Zambonini, “Madre Teresa ci protegge ancora” (Famiglia Cristiana magazine 35, 1998).

“Ze was een klein maar dapper vrouwtje”, aldus Zr. Cunera Borst. “Ze klaagde nooit. Ze vond het niet altijd nodig om medicatie in te nemen. Ze verwees dan naar de vele armen in India, die kilometers moesten lopen voor één aspirientje. Als die zónder konden, kon zij dat ook, vond ze. In het ziekenhuis kreeg ze een eerste-klassekamer, maar dat wilde ze eigenlijk ook niet. Er was altijd een andere zuster van haar Orde bij haar op de kamer aanwezig. Moeder Teresa at erg weinig; de andere zuster at dan haar bord leeg, want het was zonde om eten te laten staan, herinner ik mij. Soms kreeg ze bezoek van haar eigen zusters maar ook van mensen van het Vaticaan. Ik geloof dat zelfs de paus een keertje in het geheim is geweest.”

In haar appartementje in het Moederhuis van de Zusters van Liefde hangt een foto van Zr. Cunera met Moeder Teresa. Even is ze in gedachten weer in de ziekenkamer met deze heilige. “Je merkte toch wel dat deze vrouw een heilige was. Eenvoudig, bijzonder. Het is een zegen dat ik zo’n mens heb mogen verplegen. Ze wilde maar één verpleegster aan haar bed, dat moest ik zijn...” Terugkijkend memoreert Zr. Cunera dat het iets apart heeft dat je als religieuze zuster een andere religieuze »

Zuster Cunera naast een foto van Moeder Teresa en haarzelf

zuster mag verzorgen. “Je voelt je verwant. Maar voor mij was ze als iedere andere patiënt, hoor.” Zr. Cunera is geraakt als ze bedenkt hoe bijzonder het is dat zij de vrouw heeft verpleegd en verzorgd op wier voorspraak een medisch wonder heeft plaatsgehad, waardoor ze nu door de Paus

voor de Kerk heilig is verklaard. “Moeder Teresa had nooit iets nodig, ze ging maar door. Maar in Salvator Mundi had ze ons nodig, de zusters/verpleegsters en Dr. Bilotta. Ja, bijzonder...” <

Eric van Teijlingen

wonderen gaan over een voor medici onverklaarbare genezing. Paus Johannes Paulus II erkende in 2003 dat een Indiase vrouw genas van een kwaadaardig gezwel in haar buik nadat ze een foto van Moeder Teresa had gezien. Het tweede wonder gaat over een man met een dodelijke hersenziekte. Zijn familie bad tot Moeder Teresa en daardoor is hij genezen.

Zijn familie bad tot Moeder Teresa en daardoor is hij genezen. Een veel gebruikt motto van Moeder Teresa was:

*De vrucht van stilte is het gebed.
De vrucht van het gebed is geloof.
De vrucht van het geloof is liefde.
De vrucht van liefde is dienstbaarheid.
De vrucht van dienstbaarheid is vrede.*

Een hart om lief te hebben is een inspirerend boek met teksten van en over Moeder Teresa. Iedereen kent haar om haar tomeloze inzet voor de allerarmsten, haar daadkracht waarmee ze miljoenen mensen geïnspireerd heeft. In dit boek zijn veel nog niet eerder gepubliceerde teksten van haar gebundeld, aangevuld met uitspraken over haar van mensen die dicht om haar heen stonden. Moeder Teresa deelt haar diepe, maar toegankelijke wijsheid over hoe we meelevend en barmhartig kunnen zijn in het gewone dagelijkse leven.

€ 20,00 | www.kok.nl | ISBN 9789043527620

Heilige Moeder Teresa van Calcutta

Het leven van Moeder Teresa (1910-1997), geboren als Agnes Gonxha Bojaxhiu in Albanië, stond in het teken van het helpen van de armen. Ze stichtte de Orde van de Missionarissen van Naastenliefde. Ze ontving in 1979 de Nobelprijs voor de Vrede. Ze overleed op 87-jarige leeftijd; zes jaar later werd ze zalig verklaard. Voor een zaligverklaring is één wonder nodig, voor een heiligverklaring twee. Beide door de paus erkende

“Moeder Teresa heb ik een paar keer van dichtbij mogen meemaken. Klein van stuk, letterlijk buigend voor het leven, gerimpeld gelaat en vastbesloten in haar expressie. Zo herinner ik me haar. Ze leerde ons dat je dat kunt doen door klein en kwetsbaar te zijn. ‘Niet iedereen kan grote dingen, maar we kunnen kleine dingen doen met grote liefde’, is een uitspraak van Moeder Teresa die me uit het hart gegrepen is”, aldus Leo Fijen in *De heilige Moeder Teresa*. Een inspiratieboekje om te lezen of als parochie uit te delen.
€ 5,95 | www.adveniat.nl

Thomas Quartier en de vervreemding

Al meer dan twintig jaar toer ik door het land om mijn verhaal te vertellen in kerken en parochies, bij vrouwenverenigingen en ouderenbonden, rondom protestantse kerken en steeds vaker ook bij uitvaartondernemingen. Tien jaar geleden was ik te gast in Zeist om mee te praten over de rituelen rond sterven en uitvaart. Ik ontmoette daar een gedreven jonge wetenschapper die feilloos Nederlands spreekt maar zijn Duitse wortels nooit helemaal verloochent. Zijn naam zou nog vaak terugkomen in mijn leven: Thomas Quartier. Hij publiceerde vaak en boeiend over moderne stervensrituelen en doceert rituele en liturgische studies aan de Radboud Universiteit. Samen werkten we met andere auteurs aan een mooi boek met persoonlijke verhalen en poëtische teksten die nabestaanden troost kunnen bieden bij het verlies van hun naaste. En samen droomden we ervan een volgend boek te schrijven. Maar soms lopen de draden van het leven anders. Want anderhalf jaar geleden kwam ik Thomas weer tegen bij een lezing, dit keer in het rivierland bij Tiel. Daar sprak hij niet over rouwrituelen, maar over de betekenis van het kloosterleven voor ons bestaan in de wereld. Daar maakte hij indruk door zijn verhaal in het habijt van de benedictijnen te vertellen. En daar vertelde hij op zijn gebruikelijke manier, gedreven en helder, met het vuur van het geloof en het intellect van de wetenschapper. Maar het was ook een andere Thomas, die in zijn hart liet kijken, meer innerlijke rust liet

zien en vrede uitstraalde. Hier stond iemand die bezig was thuis te komen bij zichzelf. Precies over die ontwikkeling heeft Thomas Quartier een boeiende trilogie geschreven die begon met *Liturgische spiritualiteit* en zich doorzette in *Anders*

leven. Dat laatste boek werd - terecht - genomineerd voor het beste theologische boek van 2016. Eerst legt Thomas uit waarom hij het belangrijk vindt zijn spirituele weg te beschrijven. “Ik moet op papier zien te krijgen wat ik geworden ben”, aldus Quartier, die schrijven een contemplatieve oefening noemt en dat ook prima kan combineren met zijn werk als wetenschapper. Want het is niet het zoveelste boekje om heel

praktisch de lessen van het klooster toe te passen in ons alledaagse bestaan. Quartier vertelt zijn autobiografie met de middelen van de theoloog. Hij werkt van buiten naar binnen en kijkt dus als wetenschapper naar zijn eigen leven dat nog niet helemaal onthuld kan worden. Daarom staan er wel foto's in van hem, maar zonder duidelijke herkenbaarheid. De lezer ziet slechts het profiel van de schrijver. Het meest boeiend in zijn boek is het woord “vervreemding”, dat steeds terugkomt. Een monnik voegt zich naar regels en kaders binnen het klooster, gaat kopje onder en vervreemdt van zijn ego om daarmee zijn diepste innerlijk op het spoor te komen. Vervreemding is dus nodig om verder te groeien in geloof. Dat is de les die ik van Thomas Quartier heb geleerd. En ik ben nog niet uitgeleerd, want zojuist is zijn derde boek verschenen: *Kiemcellen, van klooster naar wereld*. Daarin gaat hij precies de omgekeerde weg, van binnen naar buiten. Thomas Quartier kijkt nu als herkenbare monnik naar buiten en deelt zijn verdiepende inzichten op die weg. Laatst was ik bij hem, in de abdij van Slangenburg. We spraken toen af dat we het volgende boek nu echt gaan schrijven. Niet over rouwrituelen, zoals we ooit dachten, maar over religieus leven dat in beweging is. Net als zijn eigen leven.

Liturgische spiritualiteit, Anders Leven en Kiemcellen | Thomas Quartier | Berne media

INSPIRATIE

“Belangeloos hebben we ontvangen, belangeloos geven we. We zijn geroepen om de gekruisigde Jezus te dienen, in iedereen die aan de rand van de maatschappij staat. Om het lichaam van Christus aan te raken in hen die zijn buitengesloten, die honger en dorst hebben, die naakt, gevangen, ziek, werkeloos, vervolgd of vluchteling zijn. Daar vinden we onze God, daar raken we aan de Heer.”

Paus Franciscus - De naam van God is genade

De zeven werken van barmhartigheid: de zieken bezoeken, Meester van Alkmaar, olieverf op paneel, 1504, collectie Rijksmuseumt

‘Tijd voor barmhartigheid!’

Meer dan honderd jongeren uit ons bisdom namen deel aan de Wereldjongerendagen (WJD), waarbij het thema ‘barmhartigheid’ centraal stond. De reis, via Tsjechië naar Polen, was voor velen een onvergetelijke ervaring.

“Nu is het tijd voor barmhartigheid” - dat was het onderwerp van de eerste catechese aan alle Nederlandse jongeren in Krakau die gegeven werd door mgr. Hendriks. Drie jaar geleden al, bij de vorige WJD in Rio de Janeiro, zei de paus tot de jongeren: “Lees de zaligsprekingen, ze zullen je gelukkig maken.” Niet lang daarna kondigde paus Franciscus een drie jaren-plan aan om met de jongeren de zaligsprekingen te behande-

len waarbij die over barmhartigheid (Mt. 5, 7) centraal zou komen te staan tijdens de WJD in Krakau. Dat de afgelopen WJD plaats vond in het Heilig jaar van de Barmhartigheid en in de stad Krakau, waar de heilige zuster Faustina haar visioenen over de Goddelijke Barmhartigheid ontving, laat zien hoe belangrijk de paus het vindt dat wij Gods barmhartigheid kennen.

Bij de gemeenschap van Sant’Egidio

Op 20 juli verzamelden zich 125 jongeren voor de reis naar de WJD vanuit het bisdom Haarlem-Amsterdam. Anderhalve week daarvoor waren er al elf sportieve-lingen per fiets vanuit Hilversum vertrokken. Twee bussen brachten de jongeren eerst naar Praag, waar zij elkaar en de gemeenschap van Sant’Egidio beter leerden kennen. Voor veel jongeren zou deze reis hun eerste WJD ervaring worden en na een programma met sport en spel ontstond er al in de eerste dagen een hechte groep. Samen met de leden van Sant’Egidio in Praag organiseerden zij een picknick voor circa 125 daklozen. Sant’Egidio is gewend om er bij dit soort gelegenheden een groot feest van te maken met muziek en voetbal. Als geschenk uit Nederland hadden de jongeren vooraf honderden pannenkoeken klaargemaakt om deze samen met hen in een park op te eten. De avond die daarop volgde is voor vele jongeren een belangrijk moment in de reis geweest. Tijdens een avond van stilte en gebed mochten velen een persoonlijke ontmoeting met Onze Lieve Heer meemaken. Sommigen

Foto: Rafaël Straayer

Jongeren tijdens de avondwake met paus Franciscus

Foto: Rafaël Straayer

deden dat door voor het eerst het sacrament van boete en verzoening te ontvangen, anderen in stilte met het aansteken van een kaarsje of het opschrijven van een persoonlijke gebedsintentie. De dagen in Praag werden afgesloten met een Mis in de St. Vituskathedraal met mgr. Hendriks als hoofdcelebrant. Onderweg naar Krakau bezochten de jongeren Auschwitz, het grootste vernietigingskamp uit de Tweede Wereldoorlog. Het spreekt voor zich dat deze plaats door de omvang, de gehanteerde efficiëntie en de onmenselijkheid een grote indruk achterliet op de jongeren.

De WJD in Krakau

In Krakau werden vrijwel alle Nederlandse reisinitiatieven ondergebracht in dezelfde parochie. Toeval of niet, een parochie die speciaal was toegewijd aan de Goddelijke Barmhartigheid met een speciale verering voor de heilige paus Johannes Paulus II en de heilige zuster Faustina. De Haarlemse groep werd ondergebracht in gastgezinnen. Velen kwamen in appartementen terecht die niet groter waren dan dertig vierkante meter. De mensen offerden vaak hun eigen woon- en slaapkamer voor de jongeren op, »

Foto: Ramon Mangold

om vervolgens zelf op een stretcher in de keuken te slapen. De mensen hadden niet veel te besteden, maar ontvingen de jongeren hartelijk met eten en een grote betrokkenheid.

Onderweg naar de binnenstad en de grote evenementen waren de straten en pleinen gevuld met honderdduizenden jongeren vanuit de hele wereld. Er werd gezongen, met elkaar gesproken en de straten waren gevuld met tal van vlaggen van allerlei nationaliteiten. In die massa was er ook aandacht voor wat de paus tot de jongeren te zeggen had. Velen luisterden via een FM-radiootje naar de Engelse vertaling. Soms werd de paus bevestigd met luid applaus en soms was het stil, onwerkelijk stil tijdens de laatste Eucharistieviering met maar liefst drie miljoen jongeren! <

Marius van der Knaap

Lees de WJD-ervaringen van een aantal jongeren op de achterpagina van deze SamenKerk.

Verdiepingsweekenden na de WJD

Het is inmiddels een traditie geworden: je komt terug van de WJD, een geweldige ervaring, maar wat nu? Eerdere deelnemers aan de WJD weten wat er dan te doen staat: je zo snel mogelijk opgeven voor de verdiepingsweekenden! Het zou jammer zijn om zomaar weer automatisch in het leven van alle dag te vallen. Jong Katholiek organiseert met een aantal bisdommen, waaronder bisdom Haarlem-Amsterdam, drie verdiepingsweekenden voor jongeren die méér willen. Je doet kennis op over de fundamenten van ons geloof en we gaan aan de slag met hoe je dit kan toepassen in je eigen leven. Deze weekenden waren na de WJD in Madrid en Rio de Janeiro een groot succes! De weekenden zijn van 4-6 november, 20-22 januari en van 24-26 maart. De kosten zijn € 275,- all-in (verblijf, materialen en persoonlijke begeleiding). Daarnaast is er een bisdomsubsidie mogelijk van € 75,- per deelnemer. Wil je hiervoor in aanmerking komen? Stuur dan een korte motivatie waarom jij wilt deelnemen aan mvanderknaap@bisdomhaarlem-amsterdam.nl. Wil je je direct opgeven voor de weekenden? Dat kan door een mail te sturen aan: aanmelden@jongkatholiek.nl. Uiteraard kun je ook aan de weekenden deelnemen als je niet naar de WJD bent geweest.

Foto: Ramon Mangold

Jezus ontmoet Zacheüs

Paus Franciscus sloot de WJD af met een Eucharistieviering op 'het veld van de barmhartigheid'. Speciaal voor deze gelegenheid had de paus het Evangelie gekozen van de ontmoeting tussen Jezus en Zacheüs. Hieronder volgt een korte weergave van de preek van paus Franciscus.

Zacheüs was een hoofd tollenaar die collaboreerde met de Romeinse bezetter. De ontmoeting met Jezus veranderde zijn leven. Maar Zacheüs moest een aantal obstakels overwinnen om Jezus te kunnen ontmoeten, minstens drie. Het eerste obstakel was zijn geringe lengte. Hij kon Jezus alleen maar zien door in een vijgenboom te klimmen. Ook wij lopen het risico Jezus niet te kunnen ontmoeten, vanwege een gering gevoel van eigenwaarde. Voelen wij ons niet vaak te klein om Jezus te kunnen ontmoeten? Vergeet dan niet: de heilige Geest woont in ons. We zijn geroepen tot een eeuwig

juichen met God, dat is onze ware, geestelijke lengte! Het tweede obstakel is de verlamme schaatte. Zacheüs was een publiek persoon, een man van macht en aanzien. Iedereen kon hem uitlachen toen hij in die vijgenboom klom. Hij overwon zijn schaatte, omdat de aantrekkingskracht van Jezus sterker was. Hij nam het risico en zette alles op het spel. Een derde obstakel waren de mensen om hem heen. De mensen die vonden dat Zacheüs het niet waard was om Jezus te ontmoeten. Hoe moeilijk is het om te accepteren dat God barmhartig is? Als mensen je uitlachen, laat hen dan maar lachen, omdat je gelooft in de zachte kracht van de barmhartigheid.

De menigte keek op Zacheüs neer, maar Jezus keek naar hem op. Hij keek verder dan zijn gebreken en ziet de mens. Jezus zegt hetzelfde tot jou: "Vandaag moet ik in jouw huis verblijven." Hij wil niet hier achterblijven op de WJD of in dierbare herinneringen. Hij wil bij jou thuis komen en deelnemen aan je dagelijks leven. <

Foto: Ramon Mangold

Foto: Rafaël Straayer

Foto: Rafaël Straayer

Follow Me

Vind jij drie verdiepingsweekenden in één jaar veel te weinig? Zou jij eigenlijk iedere maand wel naar zo een weekend willen? Dan kun je je opgeven voor Follow Me. Van september tot en met juli neem je deel aan acht weekenden. De weekenden van Follow Me worden georganiseerd door KISI, KCV, Life-Teen en het CPS en kosten in totaal € 600,-. Omdat de weekenden al in september beginnen, moet je jezelf wel zo snel mogelijk opgeven. Meer informatie is te verkrijgen via info@followme-nederland.nl.

Van Sint Vitus, Sint Jan en een herdershond

Een tocht door katholiek Hilversum en Laren

In veel steden in ons bisdom zijn sporen van de katholieke geschiedenis terug te vinden. Sommige zeer opvallend, zoals kerken en kloosters, andere subtieler, zoals verwijzingen in gevelstenen of achter voordeuren. Ga met deze rubriek in de hand op stap en laat u verrassen! Aflevering vijf brengt ons naar de mediastad Hilversum.

In kort bestek

Sinds 1956 valt het Gooi onder het bisdom Haarlem. Hilversum en Laren zijn er prominent aanwezig. Hilversum huisvest veel omroepbedrijven en wordt ook wel aangeduid als de 'mediastad'. Aansluiting op het spoorwegnet in 1874 bracht vermogende families, zoals de Brenninkmeijers (C&A) en de aan hen

verwante Gockels, naar Hilversum. De stad kreeg langzamerhand een overwegend katholieke signatuur. Eind jaren zestig telde Hilversum maar liefst acht parochiekerken. Laren is een van de oudst bebouwde plekken in het Gooi. In 1085 stichtte de bisschop van Utrecht het kapittel Sint Jan op de heuvel die thans bekend is als Sint Janskerkhof.

1. Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Media Parkboulevard 1, Hilversum

Beeld en Geluid (2006) is een audiovisueel cultuurhistorisch archief met museale functies. Ontworpen door Neutelings Riedijk Architecten, met glasgevels van Jaap Drupsteen. In totaal beheert het ruim 1.000.000 uur aan radio- en televisie-erfgoed. In de medialounges kunt u uit 35.000 programma's uw favoriete katholieke serie of programma bekijken. Zoals het Dagboek van een Herdershond (KRO, Willy van Hemert, 1978-1980), gebaseerd op de trilogie Kroniek eener parochie van de priester-schrijver Jacques Schreurs.

2. Vroom & Dreesmann, Kerkstraat 47, Hilversum

In 1887 startten Willem Vroom en Anton Dreesmann hun eerste warenhuis aan de Amsterdamse Weesperstraat. Op het hoogtepunt had de keten ruim zeventig vestigingen en was het het grootste warenhuisconcern van Nederland. De zwagers Vroom en Dreesmann waren streng rooms-katholiek. In de nieuwe filialen kwamen voornamelijk katholieke familieleden aan het roer te staan. V&D hield het personeel ook buiten werktijd in de gaten, waarbij ook het kerkbezoek aan de orde was. Op 31 december 2015 ging de keten failliet. Als laatste V&D-vestiging sloot de zaak aan de Hilversumse Kerkstraat. Ooit kochten Gooise jongetjes er hun mini-altaartjes, en zo staat V&D ook nog aan de wieg van menig priesterloopbaan.

3. St. Vituskerk, Emmastraat 5, Hilversum

De huidige St. Vituskerk (1891-1892), als vijfbeukige kruisbasiliek gebouwd naar ontwerp van de Roermondse architect P.J.H. Cuypers, verving een oudere uit 1786. De bouw van een toren was in aanvank niet mee gepland; pas nadat enkele invloedrijke parochianen met een 'katholieke penningvereniging' gelden beschikbaar stelden, werd de bouw van de 98 meter hoge toren een feit. Aartsbisschop van Utrecht Mgr. P.M. Snickers wijdde de kerk. De kerk toont een symbolisch en iconografisch geheel van architectuur, sculptuur, (glas)schilderkunst en meubilering dat gaaf bewaard is gebleven. De Oud-Katholieken hadden overigens al sinds 1889 een eigen Vituskerk.

4. Studiogebouw van de KRO, Emmastraat 52, Hilversum

De Katholieke Radio Omroep is een publieke omroeporganisatie, op 23 april 1925 opgericht door pastoor Lambertus Hendricus Perquin O.P. Dit voormalige studiogebouw (1938) werd ontworpen door architect Willem Maas in een zakelijk expressionistische stijl. De drie terracotta basreliëfs - verum (het ware): de evangelisten, bonum (het goede): Adam en Eva in het paradijs, pulchrum (het schone): vier musicerende engelen - zijn gemaakt door Suzanna Nicolas-Nys, echtgenote van de glazenier Joep Nicolas.

5. R.-k. Lyceum in het Gooi, Emmastraat 56, Hilversum

In de 19de eeuw konden katholieken en protestanten weliswaar eigen scholen stichten, maar die werden niet door de overheid gefinancierd. In fasen kwam er meer gelijkheid met de openbare scholen. Dit en het emancipatiestreven en de behoefte aan gekwalificeerd kader leidde tot de Stichting R.-k. Lyceum voor het Gooi. In 1921 opende deze als R.K. H.B.S voor het Gooi haar villadeuren voor een klein aantal jongens. Niet veel later - nog uitzonderlijk in de jaren twintig - ook al voor meisjes. Na een brand ontwierp architect Nico Andriessen het huidige gebouw (1937). Thans International School Hilversum Alberdingk Thijm.

6. Aartsbisschoppelijke Kweekschool St. Ludgerus, Oude Amersfoortseweg 79-79A, Hilversum

Vanaf het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in Nederland in 1853 richtte de kerkelijke overheid zich in het bijzonder op het onderwijs aan kinderen uit katholieke gezinnen. Daartoe stichtten de bisschoppen in hun eigen bisdommen speciale opleidingscholen in samenwerking met onderwijscongregaties. Op St. Ludgerus, ontworpen door de architect H. Nieuwenhuijsen (1909), volgden jongens de opleiding tot onderwijzer. Het kende een volledig internaatleven met veel belangstelling voor cultuur en sport, maar

ook met wedstrijden pijp- en sigaarroken. Het internaat sloot in 1972. Het gebouw is tegenwoordig in gebruik als kantoor en studio van de Evangelische Omroep.

7. Klooster de Stad Gods, Monnikenberg, Soestdijkerstraatweg 151, Hilversum

Het klooster behoorde toe aan de Zusters Augustinessen van Sint-Monica, een biddende congregatie die zich toelgt op de zorg voor de allermaksten in de samenleving. Opgericht in 1934 door pater Sebastianus van Nuinen in Utrecht. De naam Stad Gods is afgeleid van Sint Augustinus' De Civitate Dei. Voorheen was het gebouw een villa, Monnikenberg, ontworpen door J.F. Klinkenberg (1900). In 1946 konden de zusters Augustinessen hier intrekken; er werden later een kapel en drie woonvleugels toegevoegd. Op 15 mei 2014 vertrokken de laatste zusters. Zr. Marie José van der Lee maakte in 1958 de beeldengroep Augustinus nabij het klooster. Elders op het grote terrein bevindt zich nu Casella, een centrum van stilte en ontmoeting voor jonge mensen.

8. R.-k. Vak- en Huishoudschool voor meisjes Maria Goretti, Larenseweg 28A, Hilversum

Als tweede huishoudschool in Hilversum opende zij in 1923 haar deuren. In een gedenkboek is er een opsomming van de opleiding: "De volledige 2-jarige cursus omvat koken (volgens het moderne Deensche systeem), wasschen, strijken, huishoudelijk werk, verstellen, mazen, stoppen, knippen van onder- en bovengoed, gezondheids- en verbandleer, teekenen en voortgezet lager onderwijs." Het schoolgebouw bevat nu appartementen.

9. Heilig Hartkerk, Dr. P.J.H. Cuypersplein 5, Hilversum

Architect H.W. Valk ontwierp de kerk in 1928. Het gebouw kenmerkt zich door een robuuste toepassing van baksteen en de combinatie van gotische en romaanse stijlelementen. Valk was een van de belangrijkste voorvechters van de christocentrische opzet, een type kruiskerk waarin het altaar een centrale en goed zichtbare plaats kreeg op de kruising van schip en dwars-schip. Het interieur is sober. J. Cantré maakte het H. Hartbeeld aan de achterzijde.

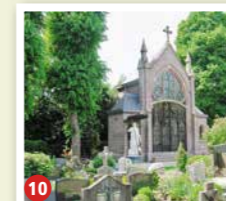
10. De rouwkapel op het St. Janskerkhof, Hilversumseweg, ter hoogte van nr. 51, Laren

De kapel speelt een belangrijke rol in de jaarlijkse Sint-Jansprocessie die op de zondag het dichtst bij het feest van Johannes de Doper (24 juni) wordt gehouden en die voert van de basiliek van Laren naar deze begraafplaats. Het is een groot katholiek feest met vaandels, bruidjes, erepoorten, een heus broederschap en veel devotie. Deze grafkapel (1892) is in neogotische trant opgetrokken. Gebouwd om tijdens de processie het Allerheiligste een waardige rustplaats te kunnen geven.

11. St. Jansbasiliek, Brink 31, Laren

Al vanaf de 11de eeuw zijn de kerken in Laren gewijd aan Johannes de Doper. De huidige kerk aan de Brink werd onder leiding van architect Wolter te Riele gebouwd in 1924-1925.

Paus Pius XI verleende de eretitel basiliek in 1937 omdat de kerk als bedevaartskerk een meer dan plaatselijke betekenis heeft. Twee symbolen van deze waardigheid treft u aan in de kerk: het tintinnabulum (klokje) en het conopeum (parasol). De Sint Jansbasiliek herbergt verscheidene kunstschatten, waaronder een vijf meter hoge bronzen Johannes de Doper (Leo Brom 1933), een communiebank uit 1943, glas-in-loodramen van Han Bijvoet en de kruiswegstaties in fresco van Pieter Cornelis de Moor uit 1925-1928.

12. Rosaklooster, Brink 29, Laren

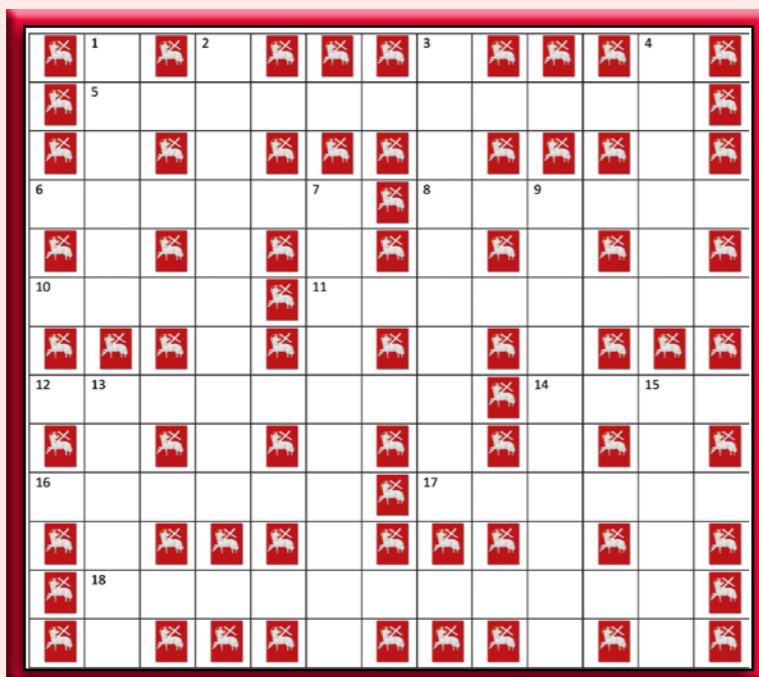
Dit voormalige klooster van de zusters Dominicanessen werd gebouwd in 1881. Pastoor G. Hartman en het kerkbestuur legden de eerste steen. In de detaillering laat zich de neo-renaissance herkennen. Omstreeks 1968 werd het een cultureel centrum. Samen met de naastgelegen voormalige meisjesschool, de basiliek en de pastorie vormt het een mooi katholiek ensemble aan het Larense plein.

Michel Bakker
Met dank aan Floor Twisk. Foto's Olga van der Klooster.

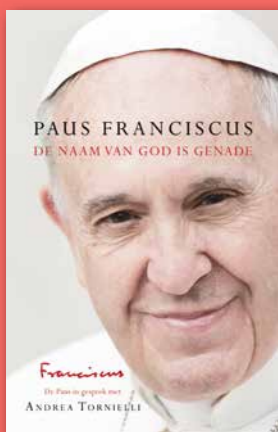
'n beetje crypto

Stuur uw oplossing o.v.v. naam en adres vóór 31 oktober 2016 naar de redactie van *SamenKerk*, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.

Onder de goede inzenders worden verloot:

- De naam van God is Genade - Paus Franciscus
- Op zoek naar de Paus - Andries Knevel

HORIZONTAAL

5. Een nota voor de Eucharistieviering? Dat is echt fout **6.** U bent best, heel best **8.** Het meisje van de opstandelingen komt uit het oosten **10.** Als hij mager is, kun je hem beter niet tegenkomen **11.** Dit is waarlijk een stel **12.** Niet dichtbij en niet meer uit één stuk **14.** Voormalige rivier op de tentoonstelling? **16.** Het meervoud van de Tsjechische rivier heeft het gedaan **17.** Bijbelse figuur in de vallei heeft eten bij zich **18.** Hebben de zusters dit aan of ligt het op de grond?

VERICAAL

1. Geestelijke die 's morgens onder spanning staat? **2.** Is dit de spil van de week? **3.** Vandaag druk doende hiermee **4.** Predikante in een Franse plaats heeft ook zo'n boekje **7.** Een peddel voor beesten vindt men in de sterren **9.** Bedekken met een toiletartikel, maar je wordt wel weggewerkt **13.** Kippengebied in het water? **15.** Naschrift van dit verbond van landen is muzikaal, maar niet echt

Zomerpuzzel

De oplossing van de zomerpuzzel uit *SamenKerk* nummer 5 was:

Dare2share: het reisthema van onze jongeren op weg naar de WJD in Krakau Polen.

De prijswinnaars zijn:

A. de Bruin, Heemstede; A. van der Eyden, Amsterdam; Mw. E.H. Schutte Rohde, Schagen; Mw. J.H. van Amsterdam, Hoofddorp; J.J.A. Bouwens, Amstelveen; H.J. Hogervorst, Schagen; Mw. C. Tuinstra-Beentjes, Heemskerk; Fam. Warmerdam, Assendelft; Mw. J.C.A.M. Velden, Vogelzang; M. de Bont, Heerhugowaard.

Alle inzenders bedankt voor de enthousiaste reacties. De prijswinnaars feliciteren wij van harte. Zij zullen de gewonnen prijs binnenkort ontvangen.

God ziet het hart

Het gebed is in crisis vandaag de dag. Dat is wat deskundigen ons vertellen. Toch kunnen we maar beter voorzichtig zijn. Een zucht, een schietgebedje, wie kan de betekenis ervan peilen behalve de Allerhoogste zelf? Vertrouwen in de toekomst is belangrijker dan somberen over het heden. Van dat laatste gaat weinig aantrekkingskracht uit en zo dreigen de sombere geluiden over de kerk zichzelf 'waar' te maken. Wie wil nu bij een club horen waarvan gezegd wordt dat die achteruit holt? Ik denk dat we veel minder naar de kwantiteit moeten kijken en veel meer het hart van de mensen moeten winnen. Dat vraagt om te beginnen om grote bescheidenheid: God ziet het hart, maar wij mensen kijken alleen maar naar de buitenkant. Daarover gaat het volgende verhaal, dat bij de grote schrijver Tolstoj is te lezen. Het is een verhaal dat te denken geeft!

Er waren eens drie monniken op een eiland. De één was klein en stokoud en gekleed in een pij, de ander was groter en sterk als een beer, de derde was lang en droeg alleen een matje om zijn lendenen. Het volk beschouwde hen als mannen Gods. Op een dag kwam een bisschop langs en toen hij de mare van de drie vernam, wilde hij ze zelf bezoeken. Hij liet zich naar het eiland roeien en zag ze al van verre staan, hand in hand. De bisschop ging aan land en sprak: "De genade van God heeft mij, onwaardige dienaar, geroepen om zijn kudde te hoeden. Daarom wil ik ook jullie bezoeken en als het kan onderrichten." De kluizenaars zwegen, glimlachten en keken elkaar aan. "Hoe dienen jullie God?" vroeg de bisschop. De middelste keek naar de lange en die keek eens naar de stokoude. Die sprak: "Wij kunnen God niet dienen. Wij dienen en voeden alleen onszelf." "Maar hoe bidden jullie

Tolstoj op blote voeten, Ilja Repin, 1901

tot God?" De stokoude man zei: "Wij bidden zo: Gij zijt met drieën, wij zijn met drieën, ontferm U over ons." De man was nauwelijks uitgesproken of de drie sloegen hun ogen ten hemel en zeiden in koor: "Gij zijt met drieën, wij zijn met drieën, ontferm U over ons."

De bisschop glimlachte: "Jullie hebben vaag iets gehoord over de Drieëenheid maar zo moet je niet bidden. Ik hou van jullie, ik zal je leren hoe je God kunt dienen. Ik leer jullie het gebed dat God aan de mensen heeft bevolen. Zeg maar na: Onze Vader..." En zo leerde hij hun na wel honderd keer herhalen het Onze Vader. De bisschop was pas tevreden toen ze het alle drie konden opzeggen. Toen ging de bisschop in de boot, begeleid door het gemummel van de biddende grijsaards.

Diezelfde nacht echter zag de kapitein van de boot een groot licht zijn boot naderen. Een vogel, een driemaster? De bisschop keek ook over de reling. Het licht naderde duizelingwekkend snel en toen herkende hij de drie monniken. Zonder hun voeten te bewegen vlogen ze over het water, hand in hand.

Toen ze bij de reling waren, riepen ze: "Dienaar van God, we zijn Uw onderdicht vergeten. Alles liep in de war zodra we even ophielden met het opzeggen. Leer het ons nog eens." De bisschop was rood geworden, sloeg een kruis en zei: "Doe wat jullie gewend waren. Het past mij, zondaar, niet jullie te onderrichten. Bidt voor ons." De bisschop boog tot de grond. Toen hij weer opkeek zag hij nog slechts een licht dat zich snel verwijderde. Maar tot de ochtend bleef een lichtschijnsel zichtbaar in de richting waarheen de kluizenaars waren verdwenen. <

Marcel Poorthuis,
Faculteit Katholieke Theologie

Herfstactiviteiten

Zaterdag 17 september:

Bedevaart parochies H. Mattheus Hoorn:
15.30 H. Eucharistie (Genadekapel)

Zondag 18 september:

Westfriese Bedevaart:
10.30 H. Eucharistie: 12.45 Stille Aanbidding; 13.15 Afsluitend Marialof

Maandag 19 september:

Haagse Bedevaart:
11.15 H. Eucharistie (Genadekapel)

Zondag 25 september:

Vietnamese Bedevaart Almere:
13.00 Biechtgelegenheid; 14.15 Kruisweg; 16.00 H. Eucharistie

Zaterdag 1 oktober:

Eerste-Zaterdag-Bedevaart:
Bidden tot eerherstel en voor roepingen naar de oproep van Maria in Fatima: 11.00 - 12.30 Biechtthoren; 11.30 Rozenkransgebed; 12.00 H. Eucharistie; 14.30 Aanbidding met Lof

Zuster Faustina-dag:

13.30 Lezing over Zuster Faustina (Bedevaartkapel)

Zondag 2 oktober:

Bedevaart Obdam:
13.30 H. Eucharistie (Bedevaartkapel)

Dinsdag 4 oktober:

Bedevaart Krommenie/Assendelft-Noord:
14.00 Woord en gebedsdienst (Genadekapel); 15.45 Lof

Vrijdag 7 oktober:

Mariadag: Gedachtenis O.L.V. van de Rozenkrans:
12.00 H. Eucharistie met samenzang; aansluitend Mariakoffie in het Oesdom

Dinsdag 4 - zaterdag 8 oktober:

Retraite 'Leven met de engelen'

Woensdag 5 oktober:

Bedevaart KBO Beverwijk

Zondag 9 oktober:

Vietnamese Bedevaart:
13.00 Biechtgelegenheid; 14.15 Kruisweg; 16.00 H. Eucharistie

Zaterdag 15 oktober:

Bedevaart Parochie 'Leven Water' Weesp
12.00 H. Eucharistie (Genadekapel)

Zondag 23 oktober:

Gezinsdag:
10.30 H. Eucharistie (Genadekapel), aansluitend eigen programma (zie ook toelichting "Gezinsdagen")

Dinsdag 25 oktober:

Bedevaart Haarlemmermeer en Meerliede
11.00 H. Eucharistie (Genadekapel); 15.30 Rozenkranslof

Zaterdag 5 november:

Eerste-Zaterdag-Bedevaart:
Bidden tot eerherstel en voor roepingen naar de oproep van Maria in Fatima: 11.00 - 12.30 Biechtthoren; 11.30 Rozenkransgebed; 12.00 H. Eucharistie; 14.00 Aanbidding met Lof

Dinsdag 8 november:

Bedevaart regio Hilversum:
10.00 H. Eucharistie; 13.30 Aanbidding

Zondag 20 november:

Sluiting van het Heilig Jaar van de Barmhartigheid:
10.30 H. Eucharistie

Gezinsdagen

Vanaf zondag 11 september 2016 t/m zondag 11 juni 2017 wordt (bijna) maandelijks een zondag georganiseerd voor gezinnen die zich willen verdiepen in het katholieke geloof. Na de viering van de Heilige Eucharistie op de Bedevaartplaats en het gebruiken van een gezamenlijke warme maaltijd in het Missionair Centrum, worden de ouders en de kinderen meegenomen in een op de leeftijdsgroepen afgestemd eigentijds vormend programma, waarin voor de jeugd sport en spel worden gecombineerd met geloofseducatie. Om niveaugericht te kunnen werken, worden de volwassenen, tieners en kinderen opgedeeld in leeftijdsgroepen van:

- **Volwassen:** Geloofseducatie o.l.v. pater/zuster/rector
- **0 – 3 jaar:** Oppas, o.l.v. vrijwilligers
- **4 – 7 jaar:** Kindercatechese
- **8 – 12 jaar:** Geloofseducatie voor kinderen o.l.v. zuster
- **13 – 17 jaar:** Youth CaFE: Jonge tieners o.l.v. zuster

Het Missionair Centrum 'Het Julianaklooster' heeft met de vele ruimten de mogelijkheid om groepsgewijs onderricht te geven aan ouders en aan jonge kinderen en tieners. Het centrum beschikt over drie daartoe opgeleide religieuzen, een pater, een rector en vrijwilligers die op de allerkleinsten kunnen passen.

In deze rubriek besteedt internetpastor Nikolaas Sintobin sj aandacht aan geloof, kerk en internet.

Digitale gemeenschappen

Een vereenzaamde christen is in levensgevaar - het klinkt wat dramatisch, maar de ervaring leert dat je als christen niet zonder de Kerk kan. Het behoren tot de Kerk als levende gemeenschap maakt deel uit van het christenzijn. Nogal wat christenen leven vandaag geïsoleerd. Niet enkel ouderen. Ook jongeren. De parochie-gemeenschap staat op veel plaatsen onder druk. De plaatselijke kerk is gesloten. Je hebt de auto nodig om enkele dorpen verder naar de eucharistieviering te gaan. Jonge christenen vinden vaak niet makkelijk generatiegenoten met wie ze iets kunnen delen van hun geloof.

Internet biedt hier, voor steeds meer mensen, soelaas. Er is een groeiend aanbod van gespecialiseerde websites die degelijk spiritueel voedsel aanbieden. Ook van websites en sociale netwerken die gelovigen via digitale weg met elkaar verbinden. Een mooi voorbeeld zijn de zusters trappistinnen van Koningsoord. Op hun website kun je, dag en nacht, het getijdengebed rechtstreeks meemaken (www.koningsoord.org/getijden). Bijzonder is dat de drukst beluisterde gebedstijd de nachtwake is, van 4.25 tot 5.35 uur. Het vernieuwde Vlaamse Kerknet (www.kerknet.be) werkt als een digitale ontmoetingsplaats voor allerlei organisaties binnen de Vlaamse katholieke Kerk. Voor een prikje kunnen die daar een mooie webstek met de laatste technische snufjes onderbrengen, wetend dat dagelijks duizenden mensen die digitale marktplaats bezoeken. Kampioen is hoe dan ook paus Franciscus. Op zijn twitteraccount (@pontifex) heeft hij een gemeenschap van meer dan dertig miljoen volgers weten te verzamelen van wie velen op hun beurt de pauselijke tweets doortweeten naar hun eigen volgers.

Via social media als Facebook kan men *communities* vormen. Met name jongeren maken daar graag gebruik van. Zo is het mogelijk om, bijvoorbeeld, met elkaar verbonden te blijven na een sterke gemeenschappelijke ervaring als de Wereldjongerendagen. Met de bijzonderheid dat die communities niet beperkt zijn door tijd of ruimte en dus wereldwijd kunnen zijn. Digitale gemeenschapsvorming is niet langer *virtueel*. Voor een groeiend aantal mensen is het een *reële* onder-

steuning van hun geloofsleven geworden. En niet alleen voor het jonge volkje. Ook de oudere generaties hebben massaal het internet ontdekt en surfen er lustig op los. Ook om te voorzien in hun spirituele behoeften.

Laat ons echter duidelijk wezen: internet is geen toveroplossing. Lijflijke deelname aan een eucharistieviering kun je nergens door vervangen. Het fysiek samenkomen en dingen doen is van een andere orde dan al het moois en waardevols dat langs digitale weg kan gebeuren. Het is daarom belangrijk dat het digitale aanbod probeert bruggen te slaan naar de fysieke werkelijkheid. Dat de landelijke of internationale digitale initiatieven systematisch aandacht hebben voor de plaatselijke kerkopbouw. Om die reden bieden we de deelnemers aan de retraites op www.ignatiaansbiden.org de mogelijkheid om aan te sluiten bij lokale deelgroepjes. Wellicht zal een parochie dan ervaren hoe dynamiserend dit kan werken voor de eigen gemeenschap. <

Nikolaas Sintobin sj

Internetpastor en verantwoordelijk voor

www.biddenonderweg.org, www.gewijderuimte.org,
www.inalldingen.org, www.verderkijken.org

In de voorjaarsnummers van parochiebladen veel aandacht voor de Communieprojecten en de vieringen waarbij de kinderen van de parochie voor het eerst de Heilige Communie ontvingen. Zo ook voor het Vormsel. En steeds meer parochies hebben er foto's bij. In diverse bladen ook aandacht voor de Koninklijke lintjesregen. Tientallen vrijwilligers in ons bisdom ontvingen er een. De parochieorganisatie kan niet zonder de vrijwilligers. Wat viel ons verder op? Een greep uit de tientallen parochiebladen die met enige regelmaat verschijnen en door tienduizenden gelezen worden.

Zoals van Rosalie, Thomas en Sjoerd uit Langedijk, die net als pastoor Bruno naar de WJD gingen. De jongeren met de bisdomreis en pastoor Bruno met zijn thuisparochie uit Rome. "We hadden wel afgesproken dat we contact zouden opnemen in de hoop dat we elkaar ergens zouden ontmoeten, maar met zoveel mensen bleef het de vraag of dat wel zou lukken. Mijn groep was net aangekomen bij de bijbehorende sector van de *Campus Misericordia* (Park van Barmhartigheid) waar wij zouden overnachten (bij de slotdag, de nachtwake - red.) en de viering met de Paus zouden bijwonen, toen ik plotseling een Nederlandse vlag zag en de stem van Rosalie

hoorde, die naar mij riep. Wat een verrassing! Wij waren met miljoenen samen en toch kregen we van de organisatie een plaats naast elkaar!" Aldus pastoor Bruno in zijn woordje in Rondom de Doper (Langedijk). Verderop in het blad vertellen deze drie jongeren hun ervaringen, na te lezen op de parochiële website www.sintjandedoper.nl

In Samenklanken (versie **Koog a/d Zaan**) doen Martijn en Gary verslag van wat zij beleefd hebben. Ze schrijven over Praag, over o.a. het pannenkoeken bakken en de lunch met de daklozen. Maar ook wordt een huwelijksaanzoek vermeld: "De volgende ochtend was er een mis in de kathedraal. Na de mis deed Joost zijn huwelijksaanzoek aan zijn geliefde Nikki voor de kathedraal, iedereen was blij verrast en ging applaudisseren en zingen." Een WJD-huwelijk op komst? Joost mag 't weten... Uiteraard wordt ook Krakau beschreven: "Wat ons opviel was de drukte in de stad. Omdat er zoveel mensen van over de hele wereld waren, zoveel vlaggen. Er werden liedjes gezongen, om te eten hadden we voedselbonnen ontvangen die we bij de restaurants en voedselkraampjes konden inwisselen." En over de nachtwake: "Ik heb nog nooit zoveel kaarsen gezien. (...) We vielen moeilijk in slaap door zoveel gezelligheid, maar eenmaal in slaap was het moeilijk wakker worden." De WJD was een hele belevenis dus...

Foto: Rafaël Straayer

Een prachtig en kleurrijk (door de vele foto's) verslag van Babette, Bernadette, Dyonne, Raphael en Tim in parochie-magazine Info (parochie **Hoofddorp**). "Het weer werkte mee, het was droog maar wel erg warm, over de 30 graden. Mijn derde WJD in Krakau was weer erg geslaagd. Waar ik tijdens de WJD het meest naar uitkeek, was toch wel de pelgrimage. Het is vooral met andere pelgrims praten, met elkaar zingen en af en toe de stilte. Ik kreeg weer kippenvel als je al deze jongeren ziet lopen. Het is altijd een hele loop, het is 10 km met je matje, slaapzak en andere dingen wat je mee sjouwt." Ook lasen we dit: "Ik kijk terug op een geweldige periode in Polen. De gastvrijheid hier is super, daar kunnen we van leren. Daarnaast ben ik heel blij, dat ik begeleider mocht zijn van deelgroep Aqua. Deze reis heeft mijn keuze voor mijn studie theologie (bij Tilburg School of Catholic Theology - red.) bevestigd."

In Parasol van de St. Augustinusparochie van **Amsterdam-Noord** schrijft Arno over zijn WJD-belevissen: "Ik zou deze reis aan iedereen aanraden en het maakt niet uit waar je staat in je geloof of als je liever niet alleen wilt gaan. Je maakt genoeg vrienden tijdens de reis. (...) Het voedt je geloof en je zal er geen spijt van hebben. De volgende WJD is over 3 jaar in Panama. Een stuk verder weg en het kost wat meer geld, maar het is het waard. Het is niet zo maar een reis. Het is een stukje levenservaringen." Een mooiere reclame voor de WJD zul je in deze *SamenKerk* niet vinden! Hij heeft ook nog een blog: pelgrimarno.wordpress.com

Rogier doet enthousiast verslag in Kerkmare (**Almere**). Hij vond de picknick met Sant'Egidio en hun dakloze vrienden in Praag een van de mooiste dingen: "Dit paste zo bij het thema. De picknick was niet zozeer gedaan om zelf een leuke dag te hebben, maar omdat we het hun zo gunnen. Behalve dat we samen hebben gegeten, hebben we samen ook ontzettend plezier gemaakt." Ook hij wil in 2019 naar Panama... 't liefst met meer uit de parochie!

DENK JE EROVER PRIESTER TE WORDEN?

Kijk eens op www.tiltenberg.org of kom langs in Heiloo!

Grootseminarie St. Willibrord
Hoogeweg 65
1851 PJ Heiloo
telnr. : 072 505 1288
www.tiltenberg.org

Wilt u de priesteropleiding steunen?
Uw gift is zeer welkom op rek.nr.
NL64 INGB 000 000 5464
t.n.v. Het Grootseminarie

UITVAARTVERZORGING A. DE JONG

sinds 1966 een vertrouwd gezicht voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37
Cliostraat 42, 1077 KJ Amsterdam, dejong@uitvaart.nl
www.uitvaartcentrum.amsterdam

BGNU

VREEKER BEGRAAFPLAATSSERVICE

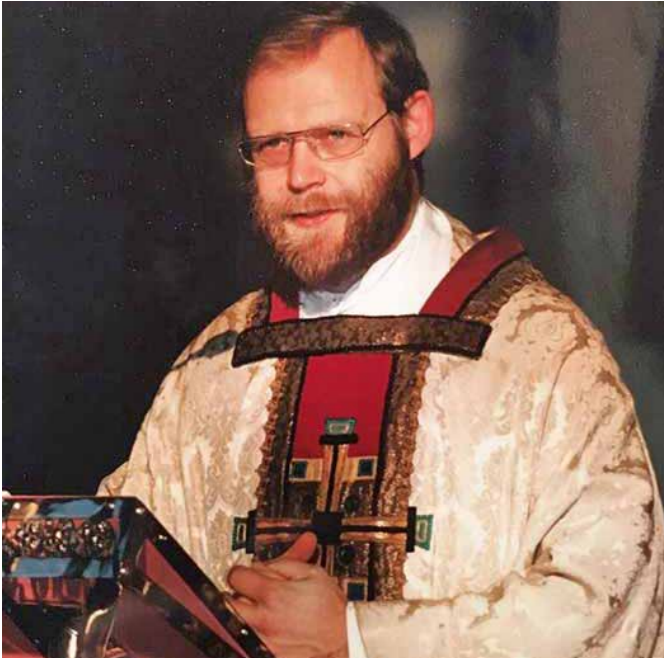
www.begraafplaatservice.nl

<ul style="list-style-type: none"> Padverhardingen Groenbeheer Boomverzorging Beschoeiingen en keurwanden Oplossingen voor grondwateroverlast Knekelputten Grafbekisting, loopplanken en transportkar Natuursteen, Grafmonumenten 	<ul style="list-style-type: none"> Grafdelven Graven ruimen Op- en herbegraven Grafkelders Urnen bestemmingen Aanleg en uitbreiding Renovatie en herindeling Onderhoudswerkzaamheden
---	--

De Hout 47, 1607 HB Hem
T: 0228-544484 • F: 0228-544651

BETROKKEN DUURZAAM VERNIEUWEND

Met zorg betrokken

Herdenkingsmis Han Snel

Op 10 september jl. was er in de St. Vincentiuskerk in Volendam een herdenkingsmis voor pastoor Han Snel (1957-1996). Tot nog geen twee maanden voor zijn dood was Han daar kapelaan en hij ligt er begraven. Han Snel was nog net geen zes jaar priester, maar maakte in die korte tijd diepe indruk op mensen. In juni 1996 was hij tot pastoor van Langedijk benoemd. Johanneke Bosman: "Han liet ons ervaren dat je iets voor anderen kunt betekenen en dat het leuk is om katholiek te zijn. Het is dit jaar twintig jaar geleden dat Han op de terugreis uit Lourdes verongelukte. Ik vond dat we dat niet zomaar voorbij mochten laten gaan. Hij heeft veel betekend voor de mensen." Hoofdcelebrant van de viering was pastoor Eugène Jongerden uit Hoorn. "Han was een zeer enthousiast en gelovig mens, echt een Mariakind, onvermoeibaar, humoristisch, stond altijd voor iedereen klaar. Eigenlijk was niets te gek voor hem. Dat was Han." De zang werd verzorgd door het koor van mensen met een verstandelijke beperking van de Geloof en Lichtgroep die Han in Volendam had opgericht. (Bron: KN)

NL-dag in Rome: gaat u mee?

Met zo'n honderd pelgrims neemt het bisdom van Haarlem-Amsterdam van 14 t/m 19 november deel aan de Nederlandse bedevaart naar Rome vanwege het Heilig Jaar van de Barmhartigheid. Op 15 november is de Nederlandse Dag in de Sint Pieterskerk: een grootse eucharistieviering met paus Franciscus en na afloop zal de paus alle Nederlanders begroeten en toespreken. Ook bezoeken deelnemers de andere grote basilieken; de S. Maria Maggiore, de St. Jan van Lateranen en de St. Paulus-buiten-de-Muren, en andere bekende highlights van Rome; zoals het Pantheon, Colosseum, Piazza Navona. Hoewel de formele inschrijftermijn is verstreken, kunt u bij de reisorganisatie VNB informeren of er nog plek is, tel. 073-6818111 en www.vnb.nl.

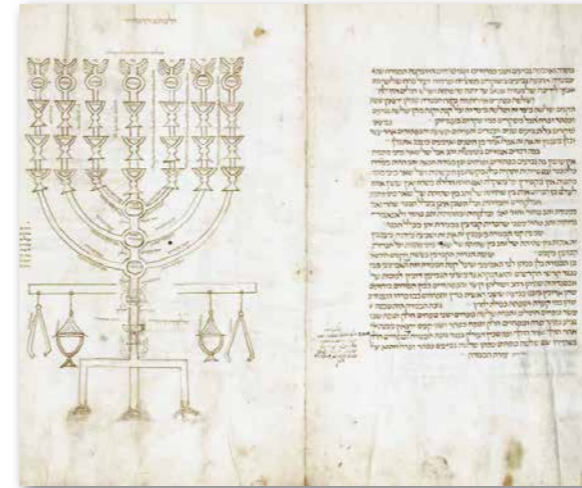
Foto: Christianne Chin A Paw

Tentoonstelling Heilige Schrift

Museum Catharijneconvent in Utrecht presenteert in haar nieuwe tentoonstelling Heilig Schrift voor het eerst samen de Tanach, Bijbel en Koran. Een indrukwekkende expositie met eeuwenoude handschriften, prachtige boekbanden en kostbare attributen die horen bij de drie boeken van het jodendom, het christendom en de islam. De tentoonstelling toont aan de hand van absolute topstukken hoe de drie heilige geschriften verschillen, maar juist ook opvallend vaak overeenkomen in schoonheid, gebruik en verering. Het is een expositie die in een tijd van veel vragen over het naast elkaar bestaan van verschillende religies in Nederland de blik zal verruimen. De tentoonstelling loopt van 7 oktober 2016 t/m 8 januari 2017; kijk op www.catharijneconvent.nl voor de bezoekinformatie.

Foto: Marco Sweering

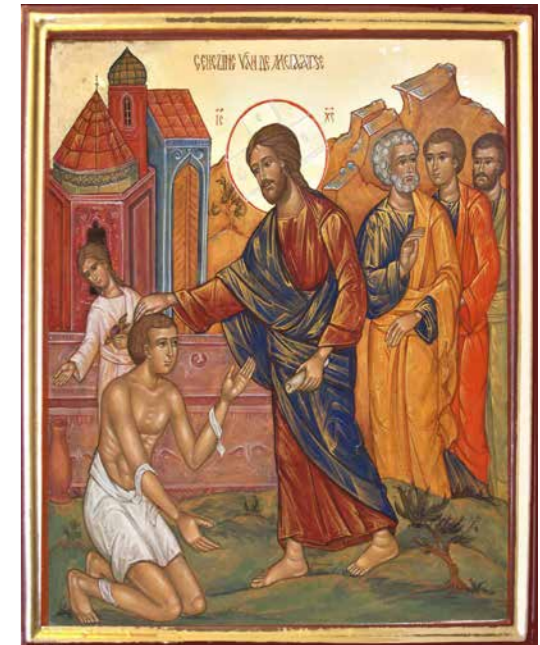
Nog meer boeken...

Ter gelegenheid van het vierhonderdjarig bestaan van bibliotheek Ets Haim – Livraria Montezinos in 2016 organiseert het Joods Historisch Museum (Amsterdam) een tentoonstelling over Hebreeuwse handschriften. De Biblioteca Apostolica Vaticana geeft vijf middeleeuwse Hebreeuwse manuscripten uit haar indrukwekkende verzameling in bruikleen, die nog nooit in Nederland getoond zijn. Samen met topstukken uit de Braginsky-collectie (Zürich), The Jewish Theological Seminary (New York) en Ets Haim zal het verhaal verteld worden van de Europese handschriftenproductie, van interreligieuze contacten - positieve en negatieve - en van wederzijdse beïnvloeding van joodse en christelijke tradities. Te bezoeken van 19 september 2016 t/m 8 januari 2017, meer informatie op www.jhm.nl.

Barmhartigheid in de Groenmarktkerk

In het kader van het Heilig Jaar van de Barmhartigheid is tot 2 oktober in de Groenmarktkerk te Haarlem een expositie te zien van zeventien door Geert Husstege geschilderde iconen over de goede werken. Op 1 oktober spreekt de franciscaanse pater Roland Putman daar over zijn werk. Anderen vertellen over de gaarkeuken van Cordaid/Memisa in Aleppo waar dagelijks ruim 6300 maaltijden worden bereid. Er zijn workshops over barmhartigheid. En Nico van Rooijen, voorzitter stichting Ontwikkeling Nederlandse Kookkunst, geeft inzicht in samenwerken tijdens de presentatie 'koken voor anderen'. Tijdens de bijeenkomst wordt gecollecteerd voor de gaarkeuken van Aleppo. Aanvang 13.00. Aanmelden: Marianne Visser van Klarwater, visser.van.klaarwater@gmail.com, tel. 023- 5404244.

De expositie in de Groenmarktkerk is dagelijks geopend van 14-16 uur (tot 2 oktober), een gift wordt op prijs gesteld. Actuele informatie is te vinden op www.10tips4trips.info/2016/05/16/goede-werken-maand-barmhartigheid (hier staan ook alle iconen en meditaties). Tijdens de expositie is een door de paus gewijde geloofsicoon te zien.

Bonifatiuskerk weer open!

Vlak voor Kerstmis 2012 moest de Bonifatiuskerk in Zaandam hals over kop dicht. De vloer was aangetast en dreigde verder te verzakken. De verslagenheid bij de parochianen en pastoor André Goedhart was groot. Gelukkig bleek het uiteindelijk mogelijk te zijn om de kerk te behouden voor de toekomst. De parochianen van de Bonifatiuskerk in Zaandam zijn dankbaar dat na drie en een half jaar hun kerk weer open gaat, nu de vloerconstructie is hersteld. Een fraaie grijze tegel bedekt nu bijna het hele grondplan van het kerkship, en in het middenpad zijn de authentieke veelkleurige tegels in het vertrouwde patroon teruggelegd. Op zondag 25 september zal Mgr. Jan Hendriks tijdens de Eucharistieviering de kerk plechtig weer in gebruik nemen. De viering begint om 10.30 uur. Maar u kunt ook op uw eigen moment aan de Oostzijde in Zaandam een keer komen kijken hoe mooi de kerk is geworden.

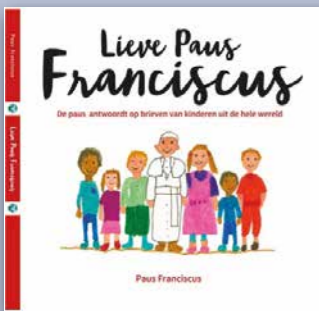
Kinderen vragen...

Kinderen kunnen zo heerlijk onbevraagd vragen. Dat is duidelijk te merken aan de vragen die kinderen aan paus Franciscus stelden. Hield u van dansen toen u kind was (Prajla, 6, Albanië)? U bent al best wel oud, wat wilt u nog doen in uw leven om de wereld mooier en eerlijker te maken (Hannes en Lidewij, 9, Nederland)? Waarom heeft u zo'n hoge hoed en waarom hebben sommige heiligen wonden (Faith, 8, Singapore)? *Lieve Paus Franciscus* is een boek met vragen van kinderen uit de hele wereld en de antwoorden van onze paus. In het boek zijn de originele handschriften en kleurrijke tekeningen van de kinderen afgebeeld. Paus Franciscus heeft alle tekeningen van de kinderen bekeken. En hun vragen. In een sessie met pater A. Spadaro gaf hij meteen een antwoord op de gestelde vragen. Vaak reageert hij ook op de tekening (zie bijv. pag. 6-7). Er waren 259 brieven ingestuurd uit 26 landen. Nu verzameld in een mooi boek vol kleine kinderen met hun grote vragen en de grootse antwoorden van onze paus. Een leuk cadeau voor communicanten.

Voor vormelingen is het boek *Wat is de achternaam van God?* interessanter. Het beantwoordt diverse vragen over God en over de wereldreligies. Een bredere scope, die meer aansluit bij hun belevingswereld. Vragen over God, over goed en kwaad, over Jezus, over Boeddha, het jodendom en het christendom, over religieuze kleding, de imam of de pastoor enz., ze krijgen een goed antwoord. Het boek is voorzien van prachtige foto's. Foto's met kinderen die iets in de foto willen uitleggen over de vraag of over het antwoord. <

Lieve Paus Franciscus. De paus antwoordt op brieven van kinderen uit alle werelddelen
Paus Franciscus (red. A. Spadaro SJ) | ISBN 9789089721310 | www.berneboek.nl | € 14,90

Wat is de achternaam van God. Nieuwsgierige vragen van kinderen over de wereldreligies
Jan van Holleben, Jane Baer-Krause | ISBN 978904352676 | www.kok.nl | € 19,99

SamenKerk zoekt een ervaren redacteur/verslaggever

die reportages kan maken. We zoeken iemand die er tijd voor heeft en het graag doet.

En financieel zelfstandig is: we hebben er helaas geen budget voor, los van een reiskostenvergoeding. We maken zeven nummers per jaar. Het zou mooi zijn als u de zeven redactievergaderingen kunt bijwonen (meestal in Amsterdam, t.o. CS). Belangrijker nog is dat u voor elk nummer een verhaal kunt maken.

Of zelfs meer dan één. Kennis van Kerk en bisdom is meegenomen, maar geen voorwaarde - een goede verslaggever kan over alles schrijven.

Als u belangstelling heeft, kunt u mailen naar hoofdredacteur Jim Schilder
samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Grote mannen van weleer...

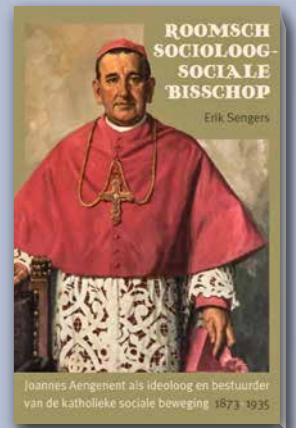
Dit voorjaar verschenen twee biografieën van twee markante bisschoppen uit de eerste helft van de twintigste eeuw. De ene over Jan Aengenent, geboren in 1873 en van 1928 tot aan zijn dood in 1935 bisschop van Haarlem; de andere over Jan de Jong, geboren in 1885 en van 1936 tot aan zijn dood in 1955 aartsbisschop van Utrecht (sinds 1951 had De Jong in Mgr. Bernard Alfrink een coadjutor). Er zijn wat interessante parallellen tussen beide kerkvorsten te trekken. Om er een paar te noemen: beiden van eenvoudige komaf, beiden goede leerlingen op het klein- en grootseminarie, beiden als jonge priester in Rome gestudeerd, beiden docent (professor genaamd) aan het diocesane grootseminarie van hun bisdom, beiden autodidact (Aengenent in de sociologie en De Jong in de kerkgeschiedenis), beiden schreven handboeken over hun vakgebied, beiden publiceerden in tijdschriften (Aengenent in o.a. *De Katholiek*, het blad van het Warmondse seminarie; De Jong in *Nederlandsche Katholieke Stemmen*), beiden kanunnik van het kapittel, en beiden werden uiteindelijk bisschop van hun diocees.

Erik Sengers, medewerker Caritas van ons bisdom, schreef een mooie biografie van Mgr. Aengenent, vijfde Haarlemse bisschop sinds 1853 (het herstel van de bisschoppelijk hiërarchie in Nederland). Hij laat zien dat deze bisschop van ons bisdom met zijn episcopaat van slechts zeven jaren geen tussenpaus was, in de betekenis van 'onbeduidend persoon'. Integendeel, Aengenent heeft grote verdiensten gehad voor ons bisdom. Als sociaal bewogen mens streed hij voor de goede zeden, het geloofsbehoud en de christelijke, lees: katholieke, normen en waarden voor de (toen: verzuilde) samenleving. Als socioloog interesseerde hij zich voor de actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Aengenent was één van de drijvende krachten achter de Katholieke Sociale Actie (als tegenhanger tegen het socialisme). Als bisschop heeft hij de organisatie en de kerkopbouw van het bisdom (dat toen nog de provincies Noord- én Zuid-Holland omvatte) een grote impuls gegeven: de opzet en verspreiding van de Graalbeweging (met De Tiltenberg als hoofdkwartier) en andere

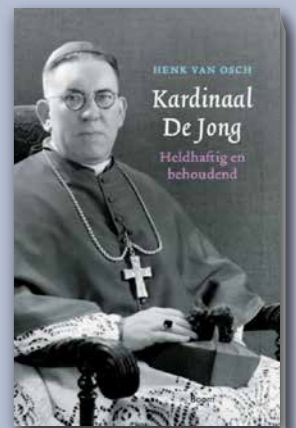
religieuze instellingen (223), de ontwikkeling van 't Putje als heiligdom ter ere van O.L.V. ter Nood (224), de heroprichting van de Benedictijner Abdij van Egmond (225), de bouw van vele parochiekerken, enz.

Henk van Osch heeft de eerste (volledige) biografie geschreven van Jan de Jong, aartsbisschop van Utrecht. 'Heldhaftig' in de ondertitel verwijst naar zijn strijd tegen de NSB en de Duitse bezetters van Nederland. Wonend aan de Maliebaan, met als directe burens vele NSB-kantoren en in de jaren '40-'45 Duitse burgerlijke en militaire autoriteiten, leidde hij het episcopale verzet. De Jong sprak stevast zijn 'nee' uit over maatregelen tegen de Kerk en tegen de joden. Het leverde de aartsbisschop, van wie de Duitsers zeiden: "mit dem Mann ist nicht zu reden" (255), de bijnaam 'IJzeren Jan' op (243). Hij schreef regelmatig brieven met instructies aan de pastoors of initieerde bisschoppelijke mededelingen om voor te lezen vanaf de kansel (soms samen met de protestantse kerken). Dit had geregeld grote gevolgen voor vele priesters, religieuzen en leken, die bijvoorbeeld werden gedepoteerd. "Het bezwaarde hem. 'Je handtekening zetten is vlug gedaan, maar de nachten die er soms op volgen...' zei hij eens." (188) Om zijn standvastigheid en heldhaftigheid ontving hij in 1946 van paus Pius XII de kardinaalshoed. 'Behoudend' was zijn kijk op de Kerk en de maatschappij (79). Ook zijn visie op de (kerk)geschiedenis was niet vooruitstrevend (81). Na de oorlog wilde hij een volledig herstel van de oude, vertrouwde, gesloten, katholieke zuil (243 e.v.), hekelde hij priesters die een colbertje droegen i.p.v. de klerikale pandjesjas (295) en was hij tegen de nieuwste oecumenische initiatieven (259-260).

In beide biografieën wordt ook de maatschappelijke en kerkelijke context beschreven van Nederland in de late negentiende en eerste helft van de twintigste eeuw, zoals het kerkelijke strijdtoneel van het modernisme en de kerkelijke weersin tegen het socialisme. Aengenent en De Jong worden graag naast elkaar (of achter elkaar of door elkaar) gelezen. Het zijn twee goede boeken over twee grote mannen uit de Kerk van weleer, bisschoppen van statuur. <

Roomsche socioloog-sociale bisschop. Joannes Aengenent als ideoloog en bestuurder van de katholieke sociale beweging 1873-1935
Erik Sengers
ISBN 9789087045746
www.verloren.nl | € 29,00

Kardinaal De Jong. Heldhaftig en behoudend
Henk van Osch
ISBN 9789089539373
www.boomamsterdam.nl
€ 24,90

Mgr. Gé Geukers overleden

Op vrijdag 19 augustus 2016 overleed te Egmond aan Zee, toch nog vrij plotseling, de hoogerwaardede heer Mgr. Gerardus (Gé) Petrus Maria Geukers. Gé Geukers werd geboren te Haarlem op 18 mei 1925 en op 19 mei 1951 tot priester van het bisdom Haarlem gewijd. Hij heeft in zijn priesterleven talloze taken vervuld, van kapelaan, leraar en regent, tot pastoor-deken en vicaris-generaal van het bisdom Haarlem. Hij was van 1987 tot heden lid van het Haarlemse Kathedraal Kapittel, vanaf 2006 als ere-kanunnik. Als vicaris-generaal en vooral als vormheer kende hij alle kerkgelegenheden in het bisdom en degenen die daar pastoraal werkzaam waren. Hij was zeer gezien in de parochies van het bisdom. Gé was een echte persoonlijkheid, alleen al door zijn verschijning en markante stemgeluid. Hij was bestuurder in een moeilijke periode van de Haarlemse kerkgeschiedenis. Hij is echter na zijn afscheid in 1996 zeer verbonden gebleven met het bisdom. Hij hield graag contact met iedereen

en medewerkers van het bisdom konden altijd een beroep op hem doen om bijvoorbeeld informatie te geven over een collega die overleden was. Zijn mensenkennis en feilloze geheugen zorgde altijd voor een sympathieke en eerlijke beschrijving.

Zijn gezondheid ging de laatste jaren achteruit, maar hij bleef zich inzetten voor het pastoraat in Agnes Zorgcentrum te Egmond aan Zee waar hij de laatste 20 jaar heeft gewoond. Op dinsdag 16 augustus j.l. heeft hij de ziekenzalving ontvangen, waarna hij zich innerlijk overgaf aan zijn ontmoeting met zijn Schepper en Heer, die hem op vrijdagvond 19 augustus 2016 tot Zich riep. <

WJD

2016

*WJD-pelgrims
vertellen!*

VAN
ALLE
KANTEN

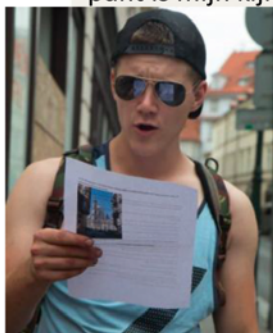

DARE 2 SHARE!

Op 20 juli vertrokken 22 jongeren naar Polen voor de Wereldjongerendagen (WJD). Drie van hen vertellen over hun ervaringen. Kijk op pagina 18 in deze *SamenKerk* voor een uitgebreid reisverslag.

Toon van der Zwaan - 18 jaar - Blaricum

“Van tevoren wist ik vrij weinig over de WJD. Ik kende vrijwel niemand van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en daardoor was het voor mij een uitdaging om met een complete groep onbekenden zo’n week te ondernemen. Achteraf ben ik super blij dat ik mee ben geweest; ik heb zoveel leuke enthousiaste jongeren ontmoet, die dichtbij en veraf wonen. Er zijn twee dingen waarvan ik echt versteld stond. Het eerste is hoe onbekende mensen zo leuk en mooi met elkaar kunnen optrekken en daarnaast ook elkaar kunnen steunen waar nodig. Het andere punt is mijn kijk op de kerk. Ik was al wel actief in mijn parochie, maar nu ben ik anders gaan kijken naar de kerk en naar mijn geloof. Daarnaast heb ik Gods aanwezigheid gezien in de jongeren, de kerken en de sfeer. Wat het meeste indruk op mij heeft gemaakt, is de Avond van Barmhartigheid.”

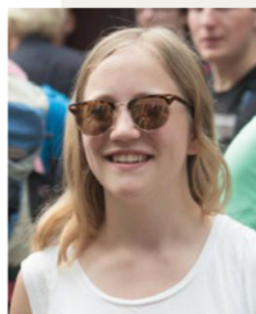
Joost van der Vlucht - 17 jaar - Uithoorn

“De WJD was ‘gewoon’ een reis die ik gepland had in de zomervakantie met een iets kerkelijker karakter dan normaal. Nu ik terug ben, realiseer ik mij pas dat deze reis allesbehalve gewoon is geweest. Het begon al met het voorprogramma in Praag, waar wij als bisdom een picknick voor de daklozen hadden georganiseerd. Wat hier vooral indruk op mij

maakte, was dat er maar weinig woorden nodig zijn om elkaar te begrijpen en zo vrienden te maken. Deze dag werd helemaal compleet toen we ’s avonds bij Jezus mochten zijn in de aanbidding. Na een mooie tijd in Praag gingen we door naar onze eindbestemming: Krakau. Onderweg hadden we een korte stop in Auschwitz waar we compleet het tegenovergestelde van barmhartigheid gezien hebben. Ik heb ervaren dat ons geloof nog zoveel maal groter is dan de kerk in Nederland. De WJD zo’n grote indruk op mij gemaakt, dat ik iedereen kan aanraden om onze wereldkerk verder te ontdekken!”

Eva Wolff - 18 jaar - Den Haag

“Dit was mijn eerste WJD en ik had geen idee wat ik kon verwachten; vol nieuwsgierigheid ging ik op reis. Ik merkte meteen dat er een onwijze vreugde van iedereen afstraalde. Vooral de gesprekken met katholieke jongeren van over de hele wereld vond ik erg leuk; zo weet je dat je er niet alleen voor staat. Om mezelf niet teleur te stellen, had ik er niet op gerekend dat ik deze dagen de paus zou kunnen zien. Maar toen we gezellig op een terrasje zaten, hoorden we veel geschreeuw en gejuich. Daar bleek de paus langs te komen. Na een paar uur wachten heb ik een glimp van hem gezien! Het verbaasde me hoe de meeste mensen stonden te juichen of zelfs stonden te huilen van geluk. Bij mijzelf voelde ik vooral een grote vreugde. ’s Nachts heb ik mijn ouders gebeld omdat ik zo enthousiast was dat ik dit had meegemaakt. De vreugde ontdekken van het geloof – daarvoor ga je naar de WJD!”

HA!

JONG BISDOM
HAARLEM-
AMSTERDAM